

GU Journalen

OBEROENDE TIDNING FÖR MEDARBEJTARE VID GÖTEBORGS UNIVERSITET #2 MAJ 2022

NYHETER

Äntligen nytt
läraravtal

NYHETER

Bakslag för
breddad rekrytering

FOKUS

GU ställer upp
för Ukraina

Nya flyktingvågor

Andrea Spehar menar
att det är svårt att lära av historien

GÖTEBORGS
UNIVERSITET

Stöd för Ukraina tar konkret form

VAREN ÄR PÅ VÄG och för ett slag går det att glömma oron i världen och i stället njuta av en kaffekopp, lutad mot en solvarm vägg och betrakta påskliljorna. Valborg står för dörren och efter två år av pandemi ska jag åter få dela studenternas glädje i Trädgårdsföreningen, vilken ynnest.

Som universitet har vi en viktig roll att bidra till att mildra effekterna av kriget i Ukraina. Våra stödjande insatser börjar ta konkret form och vi kommer genom särskilda avsättningar kunna erbjuda gästforskarplatser för dem som omfattas av massflyktsdirektivet. Vi ser också över möjligheterna till fler platser för riskutsatta forskare genom Scholars at Risk samt olika möjligheter till stöd för de studenter som redan är här och har hamnat i en ekonomiskt utsatt situation.

I dagarna signeras också det nya lärtidsavtalet vilket är en historisk milstolpe för Göteborgs

universitet. Många års arbete ligger bakom något som kan tyckas vara en pappersprodukt. Men tvärtom. Avtalet utgör en viktig pusselbit för att skapa förutsättningar för att åstadkomma utbildning och forskning av högsta kvalitet. Jag vill i detta sammanhang tacka alla som deltagit i arbetet, men kanske främst de fackliga organisationerna. Det är helt enkelt en gemensam manifestation över vilket universitet vi vill vara och hur vi gemensamt ska nå målen.

Våra akademiska högtider har fått stå tillbaka under lång tid och nu ska vi ta igen nästan allt under en festfylld vår med ett pärlband av bekanta högtider - Nit och redlighet, doktorspromotion, diplomeringsceremoni, professorsinstallation och en pensionärshögtid. Det ligger mycket planering och arbete bakom, låt oss njuta av dessa stunder och värdesätta möjligheterna till firande och samvaro.

Rektor EVA WIBERG

GÖTEBORGS
UNIVERSITET

Chefredaktör & ansvarig utgivare: Allan Eriksson, tel: 031-786 10 21, e-post: allan.eriksson@gu.se

Redaktör & stf ansvarig utgivare: Eva Lundgren tel: 031-786 10 81, e-post: eva.lundgren@gu.se

Fotograf: Johan Wingborg, tel: 070-595 38 01, e-post: johan.wingborg@gu.se

Layout: Anders Eurén, tel: 031-786 43 81, e-post: anders.euren@gu.se

Address: GU Journalen, Göteborgs universitet Box 100, 405 30 Göteborg **E-post:** gu-journalen@gu.se

Internet: gu-journalen.gu.se **Upplaga:** 5 000 ex **ISSN:** 1402-9626 **Material:** För beställt material ansvaras ej.

För ej signerat material ansvarar redaktionen. Citera gärna, men ange källan.

Adressändring: Gör skriftlig anmälan till redaktionen. **Tryckeri:** Göteborgstryckeriet.

Tidningen har en fri och självständig ställning gentemot sin ägare, Göteborgs universitet, och utformas enligt journalistiska principer samt enligt spelreglerna för press, radio och TV.

NYHETER 04–21

- 04. Äntligen avtal för lärare!
- 07. Ny rektorsprocess på gång.
- 08. Utbildningsvetenskap satsar på doktorander.
- 09. Färre studenter med annorlunda bakgrund.
- 12. Fler OA-publikationer.
- 12. Minskad sjukfrånvaro.
- 13. Liten forskningssamverkan med utvecklingsländer.
- 14. Studenter övar sig i företagande.
- 16. PIL-enheten vill inspirera.
- 17. SMIL fyller 20 år.
- 20. Nya tag för SAID.
- 21. Dags för mänskliga datorer.

PROFILEN 22–33

- 22. Migration har alltid funnits.

FOKUS 26

- 26. En ny tidsålder har börjat.
- 28. Läkare lär ut medicin under krig.
- 30. Så skyddas kulturen.
- 32. GU lär ut ukrainska.

REPORTAGE 34–46

- 34. Slutar som chef efter 15 år.
- 36. Staten är tillbaka!
- 38. Facebook inspirerar forskare.
- 40. Avhandlingens historia.

FOLK 42–52

- 42. SAR-forskare med framtidstro.
- 44. Hon kan allt om slemsvampar.
- 46. Ingen ro för Magnus Gisslén.
- 48. Debatt: Hur står det till med den akademiska friheten?
- 50. Nytt om folk.

44

Alison Perrigo

Foto: JOHAN WINGBORG

Redaktionen

Stort engagemang för Ukraina

VARJE DAG nås vi av förfärliga nyheter från kriget i Ukraina, som bara verkar bli värre och värre. Många människor, inte minst vid Göteborgs universitet, engagerar sig för att på olika sätt hjälpa dem som befinner sig i nöd. Också universitetet centralt planerar olika former av stöd till utsatta forskare och studenter, exempelvis finns ett beslut om ett särskilt gästforskarprogram. Även det internationella nätverket Scholars at Risk har planer på satsningar som riktar sig speciellt till ukrainska forskare.

Invasionen har också lett till den största flyktingströmmen i Europa sedan andra världskriget. Att människor migrerar och söker sig en bättre tillvaro på en ny plats är naturligt men att tvingas fly till en osäker framtid är förstås något annat. Kraven är stora på anpassning till det nya samhället samtidigt som flyktingarna ofta är traumatiserade och saknar nära och kära från hembygden.

Detta nummer innehåller flera

artiklar om Ukraina men också om de svårigheter migration kan föra med sig.

Vi tar även upp det nya arbetstidsavtalet för lärare som äntligen, efter cirka 13 år, är i hamn. Överenskommelsen innebär bland annat att professorer och lektorer har rätt till minst 15 procent forskning i tjänsten samt att alla lärare också ska medverka i både utbildning och i det kollegiala samarbetet. Avtalet träder i kraft 1 januari 2023 och efter fyra år är det dags för utvärdering.

Vi publicerar också ett debattinlägg som ställer frågan om den omhuldade akademiska friheten verkligen är så stor.

Redaktionen vill gärna uppmuntra våra läsare att bidra till diskussionen med längre eller kortare inlägg. Skriv till oss om frågor som ni tycker är viktiga att ta upp!

Vi vill förstås också passa på att önska en skön vår!

Allan Eriksson & Eva Lundgren

Nytt läraravtal

– Arbetstidsavtalet bygger på ömsesidig tillit när det gäller gemensamma mål. Det innebär att både arbetsgivaren och arbetstagaren förpliktigar sig att tolka och tillämpa överenskommelsen på bästa sätt. Det förklarar Per Cramér som lett den grupp som tagit fram GU:s nya arbetstidsavtal för lärare som ska börja gälla den 1 januari 2023.

FÖRHANDLINGAR OM ett nytt arbetstidsavtal för lärare har pågått ända sedan 2009. Att man nu äntligen kommit i mål beror på att parterna lyckats få till stånd en situation av ömsesidigt förtroende, menar Per Cramér, dekan på Handelshögskolan.

– Vi har ett nyskapande och flexibelt avtal som uttryckligen knyter an till visionens mål med kompletta miljöer. Avtalet pekar tydligt ut professorernas och universitetslektorernas arbetsuppgifter: undervisning, forskning, kompetensutveckling, samverkan samt kollegialt ansvarstagande.

– I tidigare dokument har samverkan och kollegialitet funnits med under punkten ”övrigt” men i denna överenskommelse synliggörs alltså även dessa uppgifter.

AVTALET BETONAR också vikten av att lärarna ges reella möjligheter att utföra sina arbetsuppgifter, förklarar Per Cramér.

– Exempelvis kompetensutveckling finns inte till för sig självt utan är kopplad till forskning eller utbildning och skiftar över tid för en och samma person. Ibland behöver man meritera sig genom en pedagogisk kurs, i andra fall handlar det om att lära sig en

ny forskningsmetod. Eftersom karriärsystemet bygger på att lärarna skaffar sig meriter måste det finnas goda möjligheter att också göra det.

AVTALET ÄR ETT försök att definiera vad det innebär att vara lärare vid ett universitet, menar Magnus Petersson, ställföreträdande universitetsdirektör, som också ingått i arbetsgruppen.

– Bland annat innebär avtalet att professorer och lektorer har rätt, men också skyldighet, att ägna minst 15 procent av sin tjänst till utbildning. I det kan ingå föreläsningar och lektioner, men också handledning, seminarier och rättning av uppsatser. På motsvarande sätt har dessa lärare rätt till minst 15 procent forskning.

– Målet är att lärarna ska ha minst 25 procent forskning i tjänsten. Detta kräver dock ekonomiska förutsättningar vilket inte är fallet på alla fakulteter i nuläget. Att samma regler gäller för lektorer som för professorer är unikt för lärartidsavtal. Att nu lektorer garanteras såväl forskning som utbildning utgör ett viktigt led att underlätta denna grupps akademiska meritering.

Arbetsuppgifterna ska fördelas på ett rimligt och balanserat sätt över en treårsperiod.

Avtalet innebär därför en mycket stor och positiv förändring för oss.

SANNE KOFOD OLSEN

Foto: NATALIE GREPPI

– Men även på årsbasis bör en balans mellan olika uppgifter eftersträvas. Planeringen av arbetet ska ske i samråd med varje enskild lärare.

SANNE KOFOD OLSEN, dekan på Konstnärliga fakulteten, menar att just rätten till forskning kommer att få stor betydelse för hennes fakultet.

– Våra lärare undervisar väldigt mycket och potten för medel till forskning går främst till professorerna. Den lärare som inte får några interna eller externa anslag måste alltså ägna sig helt och hållet åt undervisning. Avtalet innebär därför en mycket stor och positiv förändring för oss.

Också betoningen av lärarnas kollegiala ansvar är viktig, förklarar Sanne Kofod Olsen.

– Ofta är det samma personer som ständigt ställer upp i olika sammanhang. Att avtalet istället påpekar att samtliga lärare har ansvar för den gemensamma utvecklingen är en väldigt betydelsefull förändring.

AVTALET INNEBÄR dock en stor omställning för Konstnärliga fakulteten.

– Vi kommer att göra vårt bästa men det är tveksamt om vi hinner genomföra så genomgripande förändringar redan till den 1 januari 2023.

Efter både första och andra året kommer avtalet att utvärderas. Ytterligare en större utvärdering ska göras efter fyra år, förklarar Per Cramér.

– Eftersom överenskommelsen är så nyskapande kommer det säkert att uppstå tillfällen där det råder olika uppfattningar om tolkning och tillämpning. När en sådan situation uppstår är det arbetstagarens och arbetsgivarens gemensamma ansvar att hantera den på ett tillitsfullt sätt och med ett gott uppsåt.

Text: **Eva Lundgren**

Foto: **Johan Wingborg**

Arbetstidsavtal för lärare – kort historik

De tidigaste förhandlingarna började redan 2009. Nya förhandlingar togs upp 2015 och 2016 utan att parterna kom överens.

I slutet av oktober 2016 bestämde arbetsgivaren och personalorganisationerna gemensamt att söka stöd hos de centrala parterna. I februari 2017 träffades centrala och lokala parter på Arbetsgi-varverket för att få stöd i den fortsatta processen.

I maj 2017 beslöts att varje dekan skulle utse en prefekt

att ingå i en referensgrupp avseende arbetstidsavtalet för lärare. Följande personer utsågs: Thomas Erhag (juridiska institutionen), Cecilia Rosengren (institutionen för litteraturvetenskap, idéhistoria och religion), Alexander Almér (institutionen för tillämpad informationsteknologi), Ulf Dalnäs (HDK), Henrik Aronsson (institutionen för biologi och miljövetenskap), Anders Oldfors (institutionen för biomedicin), Björn Rombach (Förvaltningshögskolan) samt

Jonas Emanuelsson (institutionen för didaktik och pedagogisk profession).

Personalenheten (Ralph Heiefort och Elisabet Thim), referensgruppen och personalorganisationerna träffades hösten 2017 och våren 2018.

Processen och dialogerna uppskattades men parterna lyckades ändå inte förhandla fram ett nytt arbetstidsavtal, varför det tidsbegränsade avtalet har förlängts i flera omgångar.

I arbetet med att ta fram ett nytt arbetstidsavtal för lärare utsågs hösten 2019 en arbetsgrupp bestående av Eva Wiberg, Per Cramér, Magnus Petersson och Ralph Heiefort och en referensgrupp bestående av en prefekt från varje fakultet (Mats Björkin, Jan Borén, Joachim Åhman, Anna-Carin Jonsson, Jonas Landgren, Elisabeth Jönsson Bergman, Petra Frank, Björn Rombach).

Nytt arbetstidsavtal blev klart våren 2022! →

Dekan Per Cramér har lett arbetet med att ta fram ett nytt arbetstidsavtal.

Målet är att lärarna ska ha minst 25 procent forskning i tjänsten.

PER CRAMÉR

FAKTA

Viktiga punkter i arbetstidsavtalet

Som lärare har man ett kollegialt ansvar för att utveckla hög kvalitet i utbildning och forskning.

Universitetslärarnas arbetsuppgifter ska beredas "reella" möjligheter till:

Utbildning: Lärare har ett ansvar och en skyldighet att bedriva utbildning och samverkansuppgifter kopplade till utbildning. Utbildning kan vara olika saker, bland annat föreläsningar, seminarier, laborationer och handledning på alla nivåer.

Forskning: Lärare har ett ansvar och en skyldighet att bedriva forskning samt samverka inom forskning. Förutom ledning och deltagande i grund- och tillämpad forskning ingår även ansökan om externa forskningsbidrag.

Kompetensutveckling: Lärare har ett ansvar att följa "utvecklingen inom det egna

ämnesområdet och den samhällsutveckling i övrigt som har betydelse för lärarnas arbete vid universitetet". Vad som ingår i det kan vara exempelvis högskolepedagogisk utbildning, egen forskarutbildning eller seminarier, kurser och konferenser.

Lektorer och professorer har minst 15 procent utbildning och 15 procent forskning (i detta ingår kompetensutveckling). Målet är att heltidsanställda lektorer och professorer ska ha minst 25 procent forskning.

I avtalet betonas vikten av kollegialt ansvarstagande. Hit hör exempelvis uppdrag som rektor och studierektor, att vara ledamot i olika organ, deltagande i forskar- och arbetsseminarier, opponentskap och att vara ledamot i betygsnämnder, kommittéer och arbetsgrupper samt olika typer av förtroendeuppdrag.

För lite forskningstid

Garanterad forskningstid i tjänsten, det är den största framgången med arbetstidsavtalet. Men omfattningen är alldeles för liten. Det menar Saco-S och Sulf vid GU.

BÅDE MAJA PELLING, ordförande för Saco-S, och Auður Magnúsdóttir, ordförande för Sulf fram till mars i år, tycker att det i grunden är ett bra avtal.

- Det var en stor lättnad att äntligen gå i mål, säger Maja Pelling som tror att en förklaring till att parterna till slut kom överens var att företrädare för verksamheten varit med i sista rundan av avtalsskrivandet.

En av de mest positiva delarna handlar om att avtalet synliggör lärarens samtliga arbetsuppgifter. Dessutom fastställs att lärarnas arbetsuppgifter ska planeras långsiktigt, både på läsårs- och kalenderbasis.

- FORSKNING I TJÄNST blir alltså ingenting som går att ta bort när ekonomin kärvar, något som vi sett flera exempel på under senare år. Mindre nöjda är vi med att vi inte lyckats få forskningstiden procentuellt högre och att vi inte heller lyckats med att fastställa en procentsats för det administrativa arbetet som har ökat enormt under senare tid, något som all undervisande personal har erfarenhet av, säger Auður Magnúsdóttir.

Även Maja Pelling tycker att det är otillräckligt.

→ Forskning ska inte vara ett intresse eller en hobby. Det är klart att det inte räcker, särskilt med tanke att all undervisning

Maja Pelling

ska vara forskningsrelaterad. Men det var så långt vi kom denna gång. Det är dock viktigt att framhålla att forskning också är kompetensutveckling som kommer undervisningen till godo.

→ Båda lyfter fram att avtalet garanterar en mininivå och inte sätter ett tak.

- Som tidigare finns alla möjligheter att tilldela lektorer och professorer mer tid för forskning än den avtalsenliga. Jag tror att GU behöver göra det om vi ska framstå som en konkurrenskraftig och attraktiv arbetsgivare, som har som mål att kvalitets-säkra utbildning och forskning, säger Auður Magnúsdóttir.

EN ANNAN VIKTIG FRÅGA har varit att adjunkter ska ha en fast kompetensutvecklingstid.

- Den tiden är minst 10 procent, som för övrig undervisande personal. Det är klart att vi gärna hade sett en högre pro-

centansats för samtliga, fortsätter Auður Magnúsdóttir.

Att alla universitetslärare också har undervisningsskyldighet är något som Saco-S och Sulf ser som väldigt positivt.

- Idag har universitetslärare en enorm undervisningsbörda. Vi tycker att ansvaret för utbildning ska vara delat och inte kunna förhandlas bort. Därför är det bra att studenterna nu får ta del av universitetets samlade expertkompetens.

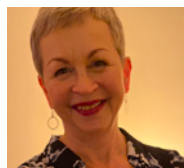
Förutom undervisning och forskning ingår även samverkan med samhället i avtalet.

En annan viktig punkt i avtalet är att lärarnas arbetstid ska planeras långsiktigt och följa årsarbets-tiden.

- Det är viktigt att bevaka arbetsbelastningen över tid och att jobba på bättre grundprinciper för tilldelning av tid för undervisning. För oss var det också viktigt att förtydliga att årsarbets-tiden reduceras automatiskt vid sjukskrivning och att all arbetstid utöver årsarbets-tid är att betrakta som övertid. I den mån övertid förekommer ska den ersättas.

HELT AVGÖRANDE ÄR att avtalet följs upp och utvärderas.

- Arbetet fortsätter nu med att garantera lärarnas arbetsvillkor. Vi måste se till att intentionerna med avtalet förverkligas. Det är ett levande avtal som måste utvärderas, följas upp av alla parter och justeras utifrån verksamhetens behov, säger Maja Pelling.

Jag tror att GU behöver göra det om vi ska framstå som en konkurrenskraftig arbetsgivare ...

AUÐUR MAGNÚSDÓTTIR

Text: **Allan Eriksson**

Foto: **Johan Wingborg**

Styrelseordförande Peter Larsson arbetar med rekryteringen av en ny rektor.

Kravprofil klar till sommaren

Arbetet med att rekrytera en rektor är i full gång. Enligt styrelsens ordförande Peter Larsson råder det en stor samsyn kring den fortsatta processen. Kravprofilen ska vara klar till sommaren.

– Det är viktigt att vara ute i tid. Det är långa processer och först i gråa november har vi förhoppningsvis vaskat fram kandidater.

VID MÖTET DEN 24 mars 2022 beslutade en enhällig styrelse att dra igång en ”fullständig process i öppen konkurrens för rekrytering av rektor”. Sedan dess har rekryteringsgruppen, som leds av Peter Larsson, träffats några gånger.

– Det går bra, säger han. Vi har kommit en bit på väg och ska den 28 april presentera ett förslag om själva processen och formerna till styrelsen. Vi har också kommit framåt när det gäller kravprofilen, som ska vara klar till junisammanträdet. Det mesta kommer dock att äga rum i höst.

Man är även överens om att anlita en rekryteringskonsultent eller liknande.

– Vi behöver ta in någon som

Jag uppfattar att det finns en stor samsyn i gruppen kring dessa frågor.

OLOF JOHANSSON-STENMAN

har erfarenhet av liknande rekryteringar och som kan hjälpa till att vaska fram kandidater med god kännedom om universitetet och omvärlden.

Peter Larsson säger att det i möjligaste mån ska vara en öppen och transparent process.

– Det blir ju inget remissförfarande utan en hörandeförsamling. Styrelsen äger frågan och det är viktigt att processen hålls ihop på ett bra sätt och att alla respekterar den ordning och tidsplan som styrelsen fattar beslut om.

Varför har ni kommit fram till att det ska vara en rekrytering i öppen konkurrens?

– Det fanns starka önskemål inifrån organisationen, inte minst erfarenheten historiskt om tidigare processer. I rekryteringsgruppen ansåg man att det var angeläget med en stark kollegial förankring.

Rektor Eva Wiberg skulle, enligt högskolelagen, kunna sitta tre år till. Är hon tillfrågad om att fortsätta?

– Jag för löpande samtal med rektor. Formerna för rekrytering bestäms av styrelsen men om Eva Wiberg står till förfogande i den fortsatta processen avgörs av henne senare.

Även styrelsens lärarrepresentanter är nöjda med arbetet i gruppen.

– Jag uppskattar att det är tydliga arbetsformer och att ledamöterna i rekryteringsgruppen är engagerade. Det råder ett gott arbetsklimat i gruppen, konstaterar professor Helle Wijk.

Samma bedömning gör professor Olof Johansson-Stenman.

– Vi har främst talat om själva processen, vilket inkluderar tidsplan och arbetet att ta fram en bra kravprofil och funderingar kring eventuell hjälp av rekryteringsföretag. Jag uppfattar att det finns en stor samsyn i gruppen kring dessa frågor.

Det är regeringen som fattar beslut om rektorer vid svenska lärosäten efter förslag från lärosätets styrelse. Kravet är att lärare, anställda och studenter ska höras. Vid GU sker det genom en så kallad hörandeförsamling.

Eva Wiberg är den nittonde rektorn om man räknar från högskolans start, 1891, och den tionde rektorn sedan högskolan blev universitet.

Text: **Allan Eriksson**

Foto: **Johan Wingborg**

Fler doktorander inom utbildningsvetenskap

Foto: JOHAN WINGBORG

På tio år har Utbildningsvetenskapliga fakulteten fördubblat antalet nyantagna doktorander.

Det beror dels på ett större fakultetsanslag, dels på en medveten satsning.

– Ändå fyller vi inte det stora behovet av forskarutbildade inom vårt fält, förklarar dekan Åke Ingerman.

Åke Ingerman

2016 HADE Utbildningsvetenskapliga fakulteten en rejäl nedgång i antalet nyantagna forskarstuderande. Det ledde till att fakulteten bestämde sig för en långsiktig satsning.

– Doktorandutbildningen är ett stort åtagande som inte lönar sig i det korta perspektivet, men som förstås är grundläggande för ett ämnes utveckling. Utbildningsvetenskapliga fakulteten vid GU är den största inom sitt fält i

Sverige, med mycket forskning och stor forskarutbildning. Om inte vi vill satsa, vem gör det då?

frågar Åke Ingerman.

I början av 2010-talet antog fakulteten årligen cirka 10 doktorander. De senaste åren har antalet legat på närmare 20 med en rejäl topp 2020 då fakulteten antog hela 37 nya forskarstuderande.

ATT ÖKNINGEN ÄR så stor beror bland annat på ett ökat fakultetsanslag men också på en ny strategi.

– Vår målsättning är minst 20 nya forskarstuderande per år, något vi bedömer som rimligt med hänsyn till fakultetsanslag, möjliga samverkansdoktorander samt externa medel, där vi prioriterar anslag som tillåter doktorander. Att satsningen blivit möjlig beror också på att våra

miljöer i allt högre grad akademiserats med allt fler lektorer och professorer. Det finns helt enkelt större möjligheter att ta emot forskarstuderande idag än för tio år sedan.

Utbildningsvetenskap är ett stort och brett område med en kraftigt expanderande lärarutbildning. Inte minst skolan önskar mer praktiska forskare och fler disputerade lektorer, berättar Åke Ingerman.

– HELA FÄLTET LIDER brist på disputerade lärare och även om vi gör en satsning fyller den ändå inte ens högskolans behov. Samtidigt är det viktigt med en balans i vår verksamhet; vi kan inte ha hur många doktorander som helst. Så 20 nya forskarstuderande om året är i dagsläget vad fakulteten uppskattar som rimligt.

Eva Lundgren

Intresserad av statistik när det gäller GU:s utbildning, forskning eller organisation? Nu finns lättillgängliga diagram där du snabbt kan få svar på frågor om exempelvis inresande och utresande studenter, antal vetenskapligt publicerade artiklar och sjukfrånvaro.

Webbsidan kallas än så länge *Indikatorer för årlig uppföljning* men ett namnbyte är på gång, förklarar Magnus MacHale-Gunnarsson, utredare på Ekonomienheten.

– Det är mer korrekt att säga *Verksamhetsstatistik för årlig uppföljning*. Diagrammen har tagits fram för att stötta fakulteterna i deras årliga verksamhetsdialoger med rektor så att de själva ska kunna arbeta med sin statistik. De flesta uppgifter går att söka på institutionsnivå och uppdateras varje vecka.

Indikatorerna utgår från tre ställningstaganden i GU:s vision: Utbildning och forskning av högsta kvalitet, Hållbar och kunskapsbaserad samhällsutveckling samt Sammanhållen organisation, attraktiv arbetsplats och studiemiljö.

Förutom uppgifter från Agresso, Ladok och Primula innehåller webbplatsen också data från GUP.

– Men vi har även använt andra källor, exempelvis SCB. Därför har vi med ganska bred information, exempelvis om studenternas etablering i arbetslivet och om internationellt rekryterad personal.

Webbsidan är en del i ett större projekt som ska ge ännu mer lättillgänglig information.

Gå in på: <https://medarbetarportalen.gu.se/organisation/vision-2021-2030/planering-uppfoljning/indikatorer-for-arlig-uppfoljning/>.

Antal nyantagna doktorander vid Utbildningsvetenskapliga fakulteten

2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
8	15	8	11	4	10	15	17	31	9

Catherine Gillo Nilsson är samordnare för breddad rekrytering vid Göteborgs universitet.

Foto: JOHAN WINGBORG

Bakslag för breddad rekrytering

I en ny rapport från UKÄ lyfts GU fram som ett av få framgångsrika lärosäten när det gäller breddad rekrytering - trots att utvecklingen går åt fel håll och att en allt högre andel av GU:s studenter har högutbildade föräldrar.

SEDAN 2002 är det inskrivet i högskolelagen att universitet och högskolor aktivt ska främja och bredda rekryteringen till sina utbildningar. Men enligt Universitetskanslersämbetets (UKÄ) rapport *Universitetets och högskolors arbete med att främja och bredda rekrytering-*

en till högre utbildning, som kom i februari, saknar alla svenska lärosäten konkreta mätbara mål för arbetet. Och bara några få har handlingsplaner och en tydlig ansvarsfördelning.

Göteborgs universitet nämns dock som ett gott exempel, med både en tydlig ansvarsfördelning och handlingsplan samt stödfunktioner för kärnverksamhetens arbete med breddad rekrytering.

- Det är svårt att mäta exakt vilka åtgärder som påverkar. Så länge vi får ett bra resultat spelar det ingen roll ifall det är flera processer som bidrar, säger Catherine

Gillo Nilsson, samordnare för breddad rekrytering vid GU.

Dock konstaterar UKÄ i sin rapport att den sociala snedrekryteringen vid GU sedan länge har ökat och att universitetet nu ligger i bottenkiktet, sett till andelen studerande som har föräldrar med låg utbildningsnivå.

- DET ÄR EN TRÅKIG utveckling och den har förstärkts under pandemin, säger Ulf Dalnäs, chef för enheten för pedagogik på HDK-Valand och vice ordförande i bedömargruppen i UKÄ:s utvärdering.

- I Norge och Danmark är man mer framgångsrik.

Där tar regeringen ett större ansvar för breddad rekrytering, medan man i Sverige har lagt det på universiteten, vilket inte alltid är så effektivt, eftersom insatserna behövs redan i tidig ålder.

TROTS ATT UNIVERSITETEN har ansvaret får lärosätena inga resurser och satsningarna blir därefter, hävdar Ulf Dalnäs. Han ser därför en risk att arbetet landar på enstaka eldsjälar.

- Det är roligt att många vill göra så mycket, men frågan är om det skulle göra någon större skillnad om man struntade i alla insatser. →

Masterstudent Megdelawit Ayele Shomoroo deltar i Street Games Academy med elever.

Ove Sernhede, seniorforskarare i socialt arbete och tidigare föreståndare för Centrum för urbana studier i Hammarkullen, resonerar i samma banor. Han nämner Street Games Academy, ett samarbetsprojekt mellan flera lärosäten och idrottsklubbar i Västra Götalandsregionen. Ett projekt som UKÄ kallar för ett ”intressant initiativ” i sin utvärdering. Men det här är ingen stor och omfattande verksamhet för ett universitet med 50 000 studenter, menar Ove Sernhede.

– **AKTIVITETERNA SOM GU lyfter fram är små i sammanhanget. Ofta bygger de på enskilda medarbetare som sätter igång projekt, varpå universitetet skriver in det i sina redogörelser.**

Inom Street Games Academy samarbetar GU med tre fotbollsklubbar i områdena Lövgärdet, Tynnered och Brunnsbo, som har låg andel universitetsutbildade i befolkningen.

Fokuset är att bygga relationer med ungdomarna och att

skapa medvetenhet om fortsatta studier genom förebilder.

– Vi erbjuder läxhjälp genom studentambassadörer. Även våra studenter, som ska bli socionomer, lärare, läkare eller jurister, lär sig otroligt mycket av att möta mångfalden som finns i samhället, säger Catherine Gillo Nilsson.

I LÖVGÄRDET är drygt 60 procent av befolkningen född utomlands medan motsvarande siffra för både Brunnsbo och centrala Tynnered är cirka 40 procent (2021). Samtidigt visar statistiken att viljan att läsa vidare är minst bland män födda i Sverige med lågt utbildade föräldrar och som läser på yrkesprogram. Hur når man denna grupp, som präglats av det sociala arvet, men som finns insprängda i mindre utsatta stadsdelar?

– Vi arbetar mot just den gruppen. Breddad rekrytering är en demokratifråga. Det handlar om att skapa medvetenhet kring högre studier så att ens

Det kunde man lätt uppfatta som ett spel för gallerierna.

OVE SERNHEDA

Ove Sernhede

Ulf Dalnäs

bakgrund inte blir ett hinder. Men om man sedan ändå gör ett aktivt val att inte plugga vidare kan vi inte säga något om det.

FRÅGAN ÄR DÅ hur bra svenska lärosäten verkligen är på att målinriktat söka upp de studenter som faktiskt skulle öka mångfalden? Ulf Dalnäs pekar på Konstfack som ett exempel på en fakultet som i UKÄ:s utvärdering får såväl beröm som kritik för sitt arbete med breddad rekrytering, men där man, enligt honom, ändå inte lyckas.

– Mycket av Konstfacks arbete riktas mot förorter i Stockholm. Trots att vi vet att män från landsbygden är en starkt under-representerad grupp på universitet och högskolor, fokuserar man på helt andra målgrupper.

Ove Sernhede menar att det för GU:s del började gå snett när man började marknadsföra sig som ett cityuniversitet i början på 2000-talet.

– Sedan dess är det väldigt påtagligt att universitetet främst

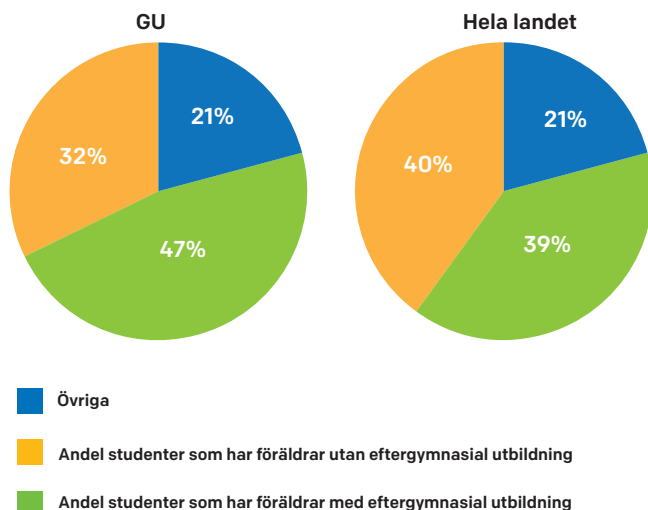
är en angelägenhet för dem som bor i innerstaden eller har nätverk och kunskap om hur man tar sig fram i utbildningsvärlden.

Det var också en av anledningarna till att Centrum för urbana studier startade i Hammarkullen. Ove Sernhede ingick då i en grupp som på uppdrag av rektor skulle ta fram en handlingsplan för just breddad rekrytering.

- Efter det hände ingenting. Det var samma sak överallt i Sverige. Det skrevs olika planer för vad som skulle göras men det fanns aldrig några resurser. Det kunde man lätt uppfatta som ett spel för gallerierna.

Lars Nicklason

Studenternas bakgrund

GU-aktiviteter för att öka andelen från underrepresenterade grupper på lång sikt:

Aktiviteter riktade till barn och skolungdomar

Vetenskapsfestivalen: Barn bjuds in till inspirerande aktiviteter i syfte att väcka tanken på högre utbildning.

Street Games Academy: Studentambassadörer leder läxhjälpssamlingar i tre utvalda idrottsklubbar i Göteborg. Street Games Academy är ett samverkansinitiativ och omfattar nu fem lärosäten i Västra Götaland och 12 idrottsföreningar på 9 olika platser i regionen som erbjuder läxhjälp, mentorskap och kostkunskap. Projektet samordnas av Västra Götalands idrottsförbund och får stöd från Västra Götalandsregionen.

Läxhjälp till elever i Svartedalsskolan: Utbildningsvetenskapliga fakulteten och Handelshögskolan samverkar med skolan i Biskopsgården.

Projektet VÅGA: Konstnärliga fakulteten samarbetar med grundskolor och Förvaltningen för kulturutveckling Västra Götalandsregionen med informations- och prova-på-workshoppar.

Handelshögskolan: Samarbetar med Angeredsgymnasiet kring workshoppar i juridik.

Levande Frågelådan: Varje höst bjuder Naturvetenskapliga fakulteten in skolbarn att ställa frågor till en forskarpanel.

Upptäckarklubben: Långsiktig satsning på Naturvetenskapliga fakulteten för att inspirera till naturvetenskap och högre studier. Vänder sig till elever i årskurs 4 och 5.

Aktiviteter riktade till vuxna och allmänheten

Vuxna i Lärande: Kommunala bibliotek bjuder in till interaktiva workshoppar med diskussioner kring samhällsaktuella ämnen, för att inspirera och avdramatisera universitetsstudier.

Ett HUM om ...: Föreläsningsserie, arrangerad av Humanistiska fakulteten, på bland annat Stadsbiblioteket och Världskulturmuseet. Syftet är att framhålla humanistiska perspektiv och väcka intresse för studier inom humaniora.

Ocean Blues – from Anxiety to Action: Tvärvetenskapligt projekt, som drivs av Naturvetenskapliga fakulteten. Ska länka samman unga vuxna med universitetet genom att behandla miljöfrågor på ett lösningsorienterat sätt.

Aktiviteter riktade till allmänheten och personer som är nya i Sverige

Universitetsvän: Mentorsprogram där studenter är mentorer till personer som är nya i Sverige.

Make your own passport: GU har i samverkan med Vänersborgs konsthall och Support Group Network utvecklat ett koncept där allmänheten och gymnasieelever tillverkar "pass" och samtalar kring begrepp såsom medborgarskap, statslöshet, gränser och globalisering tillsammans med universitetsstudenter och universitetspersonal.

Studiebesök för nyanlända: Tillsammans med Hvitfeldska gymnasiet driver Sahlgrenska akademien sedan våren 2011 ett projekt för nyanlända elever.

Det finns en central arbetsgrupp för breddad rekrytering och breddat deltagande vid Göteborgs universitet med medlemmar och expertis som arbetar inom i olika fokusområden kopplade till breddad rekrytering och breddat deltagande.

Fler öppna publiceringar

Antalet publikationer med öppen tillgång har ökat med 23 procent sedan 2016. Det visar statistik från UB.

– En sannolik orsak är UB:s nya avtal som gör öppen tillgänglighet kostnadsfri för forskaren, menar Pauline Jönsson, universitetsbibliotekarie på UB:s digitala tjänster.

UB HAR BÅDE egna avtal med tidskrifter och ingår i de nationella avtal som BIBSAM-kon-sortiet tecknat. Den största nationella överenskommelsen är med Elsevier och gäller sedan 1 januari 2020.

– Istället för att institutionerna betalar för att publicera artiklar med öppen tillgång täcks kostnaden av UB:s avtal. Det innebär inte alltid att det

Foto: PRIVAT

Pauline Jönsson

blir billigare men underlättar för forskarna. I vissa fall ger avtalen ett obegränsat antal publiceringar, i andra fall finns ett tak för hur många artiklar GU-forskare kan publicera utan extra kostnader, förklarar Pauline Jönsson.

Också allt fler forskningsfinansiärer kräver öppet tillgängliga publikationer. Det

kan bland annat innebära att endast öppet publicerade artiklar får finnas med när forskarna ska rapportera sina resultat.

– Det verkar ju rimligt att offentligt finansierad forskning inte ska låsas in bakom dyra betalväggar utan vara åtkomlig för olika professioner, påpekar Pauline Jönsson.

Idag finns öppet tillgängliga och välrenommerade tidskrifter inom så gott som alla vetenskapsområden.

– Humaniora har dock varit en stötesten eftersom dessa forskare traditionellt skriver böcker eller bokkapitel, där möjligheterna till publicering med öppen tillgång historiskt varit mindre än inom artikelpublicering. Sedan ett antal år tillbaka finns dock alternativet Kriterium som publicerar öppet tillgängliga och veten-

skapligt granskade böcker. Också en del kommersiella förlag har ökat möjligheten för öppen publicering.

Pauline Jönsson tror att utvecklingen går mot ännu större öppenhet.

– Att publicera sig är ju viktigt för forskarnas karriär så de stora vinstdrivande förlagen får nog i sina pengar ändå.

Eva Lundgren

Andel publikationer med öppen tillgång

2016:	52 %
2017:	54 %
2018:	60 %
2019:	65 %
2020:	74 %
2021:	75 %

Mer information: www.gu.se/forskning/publiceringsmonster-vid-goteborgs-universitet

Sjukfrånvaron har minskat

Förra året var sjukfrånvaron 3,19 procent, 2020 var den 3,49 procent och år 2019 var den 3,37 procent. Den officiella sjukfrånvaron har alltså sjunkit trots pandemin.

SEKTIONSCHEF Mathias hassnert på personalenheten, som tagit del av fakulteternas uppföljningar av arbetsmiljöarbetet, ser att det kan finnas flera orsaker till det.

– Jag har inga patentsäkra svar men klart är att olika arbetsgrupper har påverkats på olika sätt. En stor majoritet har jobbat hemifrån, vilket upplevts både som positivt och negativt. De som har upplevt det som positivt brukar ofta prata om att det har blivit lättare att få ihop det dagliga pusslet när de slipper resor till och från arbetet. Stressen

har minskat för många, helt enkelt. Samtidigt har övergången till mer digitala arbets-sätt inneburit nya utmaningar och påfrestningar, som att lärarna med kort varsel fick ställa om till undervisning på distans.

Att sjukfrånvaron ändå minskat tror han kan bero på att smittspridningen av sjukdomar generellt minskat under pandemin, men också att många kunnat jobba hemifrån även om de insjuknat med milda symtom.

Däremot har korttids-sjukfrånvaron varit högre för grupper som inte kunnat jobba hemifrån, bland annat lokalvårdare och vaktmästare.

– De som inte har kunnat arbeta hemma har varit mer påverkade med tanke på kravet att de inte fick vara på arbetet om de hade minsta

förkylningssymtom.

Sammantaget har sjukfrånvaron vid Göteborgs universitet ändå inte stuckit ut jämfört med övriga samhället, tror Mathias Hassnert.

– OMSTÄLLNINGEN till distansarbete och distansundervisning gick väldigt snabbt och bra, men den har också inneburit mycket extra arbete. När vi nu återgår till campusbaserad verksamhet är det särskilt viktigt att hålla ögonen på risken för stressrelaterad ohälsa, vilket också är något som fakulteterna flaggar för. Stress var en utmaning för flera yrkesgrupper redan tidigare och pandemin har inneburit andra utmaningar och påfrestningar som vi måste ta hand om.

Arbetet med att hantera och förebygga stress kommer

bland annat att ske genom en ny medarbetarundersökning, ARK 2, som planeras till våren 2023.

– Förra undersökningen genomfördes före pandemin och det tog cirka ett halvår innan man kunde jobba med resultatet. Det har varit svårt att skapa förutsättningar för dialog när de flesta varit hemma och jobbat, men en uppföljning visade att modellen trots allt fungerade bra och var uppskattad.

– Nästa kommer att kunna bli ännu viktigare eftersom vi då både kan följa upp erfarenheterna från första undersökningen och samtidigt har med oss erfarenheter från arbetet under pandemin i våra samtal.

Allan Eriksson

Foto: SHUTTERSTOCK

Få sampubliceringar med tredje världen

Mellan 2015 och 2020 publicerade GU-forskare över 30 000 artiklar. Bara 200 av dessa utgjorde samarbeten med forskare från låginkomstländer. Plattformen Global Sustainable Futures ska ändra på det.

GLOBAL SUSTAINABLE Futures (GSF) bildades 2020 på initiativ av rektorerna på Göteborgs universitet och Chalmers med målsättningen att öka samarbetet med partner i låg- och medelinkomstländer.

- Det är ett sätt att bidra till en hållbar utveckling globalt. Det är viktigt och bråttom, men också till gagn för oss. Detta handlar om en del av världen där många av framtidens ungdomar kommer att finnas och där mycket innovation och utveckling kommer att ske, säger verksamhetsledare Magdalena Eriksson.

GSF har nu fullföljt den för-

sta delen av sitt uppdrag och kartlagt vilka samverkansaktiviteter och utbyten Göteborgs universitet och Chalmers har med andra länder. För GU:s del visar den bibliometriska sammanställningen som väntat att antalet publiceringar ihop med forskare från Världsbankens 27 definierade låginkomstländer är lågt. Mellan 2015 och 2020 publicerades drygt 200 artiklar som har medförfattare från länder som Burkina Faso, Malawi, Mocambique, Rwanda och Uganda. I lägre medelinkomstländer, som Kenya, Tanzania, Indien och Ukraina, är artiklarna fler och har under perioden ökat från knappt 100 till nästan 150 publiceringar om året.

- **VI KAN SE ATT** det här följer våra diplomatiska kontakter. Sverige har ett större utbyte med Östafrika där vi har fler ambassader och där Sida har ett större engagemang än i Västafrika. Men vi har inga

preferenser om att vara på ett visst ställe i världen utan vi verkar för det som leder till intressanta samarbeten.

Och hur går det arbetet till? Hur får man igång samarbeten där man inte varit förut?

- Det måste bygga på intressen som finns. GSF kan hjälpa till att knyta kontakter och sammanföra parter. Vi försöker också inspirera och medvetandegöra. Vi nätverkar, har rundabordssamtal och arrangerar webinarier som tar upp ett aktuellt ämne där en forskare från GU och en från ett låg- eller medelinkomstland medverkar och där deras samarbete beskrivs, säger Magdalena Eriksson.

En grupp länder sticker ut i GSF:s sammanställning. Sampubliceringarna med de

som definieras som högre medelinkomstländer har dubblerats på fem år - från knappt 300 om året till drygt 600.

- **DET HANDLAR** framför allt om samarbeten med de så kallade BRICS-länderna: Brasilien, Ryssland, Indien, Kina och Sydafrika. I dessa länder finns många fattiga människor men samtidigt också en ganska hög utveckling. Många forskare har etablerat samarbeten med Kina och i Sydafrika finns många universitet som GU samarbetar med.

Med en uppstart mitt i pandemin har arbetet inom GSF egentligen bara börjat. Om några år görs en sammanställning av sampubliceringar igen.

- Då kan vi förhoppningsvis titta tillbaka och se att det har blivit en skillnad, säger Magdalena Eriksson.

Lars Nicklason

Eget företag på schemat

Att utvecklas, ha roligt och träffa studenter är drivkraften för Louise Holm, universitetslektor i nationalekonomi.

Bland annat får studenterna experimentera med att driva egna företag.

DAGENS klassrumsexperiment gäller oljemarknaden, förklarar Louise Holm för tredje terminsstudenterna på kandidatprogrammet i offentlig förvaltning.

- Ni har en ledningsgrupp med vd och ekonomiansvarig. Och så får ni klura ut vad ni heter också. Något som kan tänkas passa i oljebranschen.

Oil Pec AB, Oil Girls och Gbg Petrolium är några av de sex fiktiva bolag som formeras i klassrummet. Tillsammans utgör de 98 procent av marknaden, enligt experimentet som Louise Holm har satt upp ramarna för.

- Ert mål är att tjäna så mycket som möjligt. Den som gör störst vinst får flest poäng till jakten.

Studenterna är både deltagare på marknaden och vetenskapliga observatörer som försöker förstå resultaten med hjälp av kurslitteraturen. Experimenten används för att presentera teorier eller för att klargöra förbryllande aspekter som studenter vanligtvis kämpar med.

- **ISTÄLLET FÖR ENBART** lärarledd monolog, varvat med räkneövningar, får de lära sig

hur exempelvis oligopol och kartellbildning fungerar.

Under kursens samtliga nio experiment genererar studenterna själva de data eller beteendebeskrivelser som de sedan ska analysera. Efter varje lektion skriver de även en labbrapport där de reflekterar och resonerar i relation till kurslitteraturen.

- På det sättet får de möjlighet att förstå teorin på ett djupare plan, genom att bli en del av föreläsningen.

Dagens experiment handlar om kartellbildning. Studenterna får i början inte prata med klasskamraterna i de andra bolagen om sina strategier eller om hur de skulle kunna agera tillsammans för att maximera vinsten.

MEN NÄR LOUISE sedan skickar iväg en representant ur varje bolag på konferens ute i korridoren, blir det uppenbart vad som händer när de inser att de kan styra marknadsutbudet tillsammans.

- Studenterna märker att de kan hålla priserna höga genom att hålla nere produktionen. Därför finns Konkurrensverket som skyddar konsumenterna, förklarar Louise.

Studenterna Setare Azizi, Sonia Isimbi och Sam Kleijne driver oljebolaget Oil Pec AB.

- Med experimenten får vi en helt annan förståelse för hur allting hänger ihop, något vi inte hade kunnat få på egen hand. Det blir mycket mer konkret

- Klassrumsexperimentet är ett sätt att engagera studenterna i sin utbildning, förklarar Louise Holm.

Studenterna får konkret uppleva hur företagande kan gå till.

hur utbud och efterfrågan styr priset, säger Sonia Isimbi.

- Man lär sig tänka som ekonomisk aktör, inte bara som en konsument som man gör i vanliga fall, förklarar Setare Azizi.

Att experimentet bygger på en poängjakt som sträcker sig över flera lektioner, och där det finns ett pris i slutändan, spelar också stor roll.

- DET ÄR MYCKET bättre och roligare med poäng än betyg, säger Setare.

Louise Holm förklarar att det finns en genomtänkt strategi bakom att ha poängjakt.

- Betyg väcker alltid ett starkt engagemang hos studenterna.

Men det går inte samla ihop betyg och jobba på det sättet som vi gör här. Betygssättning ställer dessutom helt andra formella krav.

DÄREMOT MÅSTE studenterna närvara på lektionerna för att kunna samla poäng, vilket gör att fler deltar i undervisningen. Detta trots att endast två av nio experiment är obligatoriska.

Louise Holm har ytterligare tre klassrumsexperiment färdiga som hon dock inte kickat igång än. Hon menar att undervisning är roligt eftersom det ger utdelning direkt, till skillnad från att sitta och jobba med en forskningsartikel i flera månader innan den publiceras. Att hon

FAKTA

Namn: Louise Holm

Titel: Universitetslektor vid Förvaltningshögskolan sedan 20 år. Klassrumsexperimentet sjösatte hon 2018.

Utgivna böcker:

Förstå nationalekonomi (2017, andra upplagan 2021), *Matematik och övningar för mikroekonomi* (2013, andra upplagan 2019), tillsammans med Osvaldo Salas.

är uppskattad märks inte minst av att hon fått tre pedagogiska priser av Göta studentkår.

- JAG STARTADE Klassrumsexperimentet 2018 och även om det innebär extra arbete är det mödan värt. Jag vill inte byta jobb, i stället vill jag förnya mig, både för att det är skoj och för att göra undervisningen mer lättbegriplig och konkret. →

Text: **Hanna Jedvik**

Foto: **Johan Wingborg**

PIL inspirerar

PIL-enheten finns som resurs för universitetslärare som vill utveckla sina pedagogiska färdigheter. Men för att fortbilda fler krävs ett samlat grepp och en satsning från ledningshåll, menar Maria Sunnerstam, biträdande chef vid PIL.

DE FLESTA universitetslärare vill gärna utveckla sina pedagogiska metoder för att hitta nya kreativa undervisningsformer. Det menar Maria Sunnerstam, biträdande chef och pedagogisk utvecklare vid Enheten för pedagogisk utveckling och interaktivt lärande (PIL).

- De flesta lärare som jag har kontakt med säger att de gärna vill kompetensutveckla sig, men att tiden saknas. Vi på PIL vill vara inspiratörer och visa på vilka möjligheter som finns. Men frågan är hur vi ska få lärare att ta sig tiden.

Trots att de flesta har kompetensutvecklingstid inom sina tjänster verkar det svårt rent administrativt att få till detta, konstaterar Maria Sunnerstam.

- Det är viktigt att utbildningsansvariga och prefekter verkligen satsar på de här frågorna och uppmuntrar personalen att utveckla sin pedagogik. Inte minst då både Utbildningsnämnden och rektor har lyft fram det som ett prioriterat område.

- Vi önskar att alla prefekter satte pedagogiska färdigheter lika högt som forskning. Så pass viktig är undervisningen.

HON MENAR ATT arbetsledare aktivt måste jobba med att följa upp och diskutera de här frågorna i samband med utvecklingssamtal och personalmöten.

- Här gäller det också att

- De flesta lärare vill kompetensutvecklas men saknar den tid som krävs, förklarar Maria Sunnerstam.

lärare de ställer krav på att lärare omarbetar kurser och förnyar sig. Förslagsvis genom att lyssna på studenterna och ta in deras önskemål och idéer. De har ofta kloka tankar om sin utbildning.

FÖR LÄRARE SOM vill ha stöd och fortbildning erbjuder PIL-enheten kurser, workshoppar, nätverk och Zoomkaféer. Men några skraddarsydda utbildningar i exempelvis klassrumsexperiment finns inte, berättar Maria Sunnerstam.

- Varje ämne har sin specifika karaktär. Därför finns ingen pedagogisk modell där "one size fits all". Lärarens kompetens inom sitt ämnesområde är alltid den viktigaste utgångspunkten.

Därifrån kan man utveckla sina pedagogiska färdigheter på ett sådant sätt att man väcker intresse och engagemang hos sina studenter. Mycket handlar också om att frigöra kreativiteten och våga prova.

- Louise Holm är ett gott exempel på en lärare som kan sitt ämne väldigt bra och som vågar släppa loss tillsammans med sina studenter.

För den som behöver hjälp med att hitta sin pedagogiska kreativitet erbjuder PIL exempelvis workshoppar i den så kallade ABC-metoden och i Active learning classrooms (ALC). De arrangerar också seminarier eller workshoppar på begäran. Ett återkommande upplägg är att en duktig lärare, i samarbete med PIL, berättar om sina metoder för andra kollegor.

- DET GÄLLER ATT jobba mer konsekvent och från ledningshåll uppmuntra fler lärare att söka sig till våra utbildningar. Det vi står för här är inspiration och bollplank, säger Maria Sunnerstam.

Text: **Hanna Jedvik**
Foto: **Johan Wingborg**

FAKTA

ABC-METODEN

En handfast struktur för lärare att jobba med kursdesign samt kurs- och programutveckling.

Deltagarna får möjlighet att själva tillämpa metoden och på ett mycket konkret sätt arbeta med någon av sina pågående eller kommande kurser.

Deltagarna skapar under workshoppen ett underlag som de kan ta med sig och arbeta vidare med vid sin institution.

ACTIVE LEARNING CLASSROOM (ALC)

En varierad och studentaktiverande undervisningsmetod som uppmuntrar till samarbete. Läraren fungerar mer som handledare och mindre som föreläsare.

Speciella lärosalar, med särskild möblering, utrustning och specialbyggd digital teknik, används för den här typen av undervisning.

20 år av hållbarhet

Att hållbarhet och miljö inte bara handlar om naturvetenskap utan också om breda samhällsfrågor är idag självklart.

Men så var det inte 2001 när SMIL, Samhällsvetenskapligt miljövetarprogram, startade.

Den 9 mars firade man 20-årsjubileum med studenter, lärare, alumner och inbjudna gäster.

DET NATURVETENSKAPLIGA miljövetarprogrammet vid GU startade redan 1993. Det var erfarenheter därifrån som ledde till idén om ett miljöprogram också för samhällsvetare, berättar Håkan Eggert, docent i miljöekonomi och programansvarig för SMIL.

- Naturvetarna engagerade flera miljöekonomier i utbildningen, som Thomas Sterner och Gunnar Köhlin, och många studenter ville skriva om organisering av miljöfrågor i sina uppsatser. Så vi insåg att det både fanns ett behov och ett intresse för en mer samhällsvetenskaplig inriktning.

SMIL-programmet var från början fyraårigt men blev treårigt 2007, i och med Bolognaanpassningen. Utbildningen innebär ett samarbete mellan Handelshögskolan, Samhällsvetenskapliga fakulteten och Naturvetenskapliga fakulteten, där samhällsvetare och naturvetare under ett par terminer läser kurser tillsammans, berättar Håkan Eggert.

- När vi startade låg vi lite vid sidan av andra utbildningar på Handels, miljöfrågor hade ännu inte blivit så stort hos oss. Därför var det viktigt att våra studenter även hade en specialisering, så att de inte lästes vid just miljöfrågor utan hade kunskap också i mer traditionella ämnen, som statsvetenskap eller företagsekonomi. Att studenterna därmed får en dubbelexamen tycker vi fortfarande är en av många

Den 9 mars firade SMIL 20 år.

fördelar med programmet.

Utbildningen har under åren utvecklats på olika sätt, exempelvis har biodiversitet kommit in och fokuset på lagar och styrmedel har ökat, berättar Håkan Eggert.

- Också omvärlden har förändrats. När programmet startade uppfattades miljö och hållbarhet främst som en fråga för stat, region och kommun men idag får drygt hälften av våra studenter jobb inom den privata sektorn.

Även om det går att läsa enstaka kurser med miljöinriktning exempelvis vid Handelshögskolan i Stockholm är SMIL fortfarande unikt.

- Det finns fortfarande inget program som SMIL i hela Sverige, betonar Håkan Eggert.

Ett par röster:

IDA LINDBERGH, utredare på Havs- och vattenmyndigheten, tog examen 2008 med inriktningen miljöpolitik:

- Efter gymnasiet visste jag inte vad jag skulle studera men tyckte att SMIL-programmet verkade intressant. Jag tyckte att kombinationen miljö och samhällsvetenskap verkade roligt, särskilt som det inte fanns

någon annan liknande utbildning i Sverige.

- Det bästa med utbildningen var att träffa studenter från andra inriktningar, så att jag hela tiden tvingades utmana mig själv. Att ständigt ha ett miljöperspektiv på statsvetenskapen innebar också att jag lärde mig ha flera pusselbitar i huvudet samtidigt.

JOHN NYBERG, gruppchef på Skanska, tog examen 2006 med inriktningen miljöpolitik.

- Det var en väldigt bra utbildning som gav nya perspektiv på hållbarhet, som att det inte bara är en fråga för naturvetare. Anknypningen till arbetslivet var stor och mycket var praktiskt tillämpbart.

- Jag har tidigare arbetat på länsstyrelsen men är nu på Skanska, men oavsett var man jobbar har miljöfrågorna blivit självklara. För privata företag är hållbarhet numera en del av affären, så var det inte för 15 år sedan.

Text: **Eva Lundgren**

Foto: **Johan Wingborg**

Idag får drygt hälften av våra studenter jobb inom den privata sektorn.

HÅKAN EGGERT

Ida Lindbergh

John Nyberg

FAKTA

Samhällsvetenskapligt miljövetarprogram (SMIL) startade 2001 och är unikt genom sin kombination av samhälls- och miljövetenskap. Utbildningen har fem inriktningar: humanekologi, nationalekonomi, kulturgeografi, statsvetenskap samt företagsekonomi. Studenterna specialiserar sig inom ett av områdena och får på så sätt en dubbelexamen.

Programmet firade 20-årsjubileum den 9 mars med en paneldiskussion på temat *Strategier för hållbar utveckling* där panelen bestod av alumner från programmet.

Programmet ligger vid institutionen för nationalekonomi med statistik och är ett samarbete mellan Handelshögskolan, Samhällsvetenskapliga fakulteten och Naturvetenskapliga fakulteten.

AI - mer än teknik och algoritmer

Medicin och teknik, språk, juridik och etik, det är några forskningssamarbeten inom SAID, GU:s fakultetsövergripande AI-satsning. Nu har verksamheten varit gång under fyra år och det är dags för en sammanfattning.

– Ett nätverk får aldrig stelna utan måste ständigt utvecklas. Vi hoppas därför att fler aktörer ska komma in så att verksamheten breddas ytterligare, förklarar samordnaren Fredrika Lagergren Wahlin.

DET VAR I SAMBAND med regeringens digitaliseringsstrategi 2017 som ledningen bestämde sig för att undersöka vad som görs inom AI-området vid GU.

– Men kartläggningar blir snabbt inaktuella, särskilt inom detta område som ständigt utvecklas. Därför bestämde vi att istället arrangera en workshop, som vi kallade #AI@GU, som var öppen för alla intresserade, berättar rektorsrådet Fredrika Lagergren Wahlin.

Intresset var överväldigande.

– Det kom så många anmälningar att vi var tvungna att byta till en större lokal och när den också blev fullsatt tvingades vi sätta upp en väntelista. Allt detta engagemang blev sedan utgångspunkt för SAID-nätverket.

AI och digitalisering uppfattas ofta som något som handlar om tekniska prylar, algoritmer och matematiska modeller.

– Men det sättet att tänka ville vi bort från, förklarar Fredrika Lagergren Wahlin. Vi ville ha med hela universitetet, alla som på något sätt intresserar sig för vad den digitala utvecklingen

kan leda till. Därför satte vi samman en grupp med ledamöter från samtliga fakulteter samt från Forsknings- och innovationskontoret. Vi har sedan haft månatliga möten där samtliga deltagare rapporterar om vad som är på gång inom deras område. Dessa och andra möten har lett till samarbeten inom bland annat juridik, språk, medicin och moralfilosofi, samt med externa aktörer som AI Sweden.

SAID-NÄTVERKET har nu gjort en sammanfattning av de första fyra åren i form av en film, producerad av GU:s kommunikationsenhet, berättar Fredrika Lagergren Wahlin.

– Vi ville inte skriva en rapport som hamnar i bokhyllan utan göra något som både berättar om vår verksamhet och inspirerar andra. För nu går SAID in i en ny fas, som jag hoppas innebär ytterligare breddning. Det här är ett nätverk med noder på hela

– SAID-nätverket har funnits i drygt fyra år och vi hoppas nu bredda vår verksamhet.

För nu går SAID in i en ny fas, som jag hoppas innebär ytterligare breddning.

FREDRIKA LAGERGREN WAHLIN

GU som kommer att fortsätta utvecklas, både inom universitetet och tillsammans med externa parter.

Text: **Eva Lundgren**

Foto: **Johan Wingborg**

FAKTA

Samordningsgruppen för artificiell intelligens och digitalisering (SAID) bildades hösten 2017 och arbetar fakultetsövergripande med AI. Rektorsrådet Fredrika Lagergren Wahlin är samordnare. Man samverkar också bland annat med AI Sweden, bestående av Chalmers, KTH samt universitetet i Göteborg, Lund, Linköping, Umeå och Örebro, samt med AI Innovation of Sweden.

Se filmen *AI på GU* här: www.gu.se/saidfilm.

Maskiner som härmar

Just nu pågår forskning vid Göteborgs universitet där datorer lär sig mänskligt språk. Ett annat projekt går ut på att med artificiell intelligens känna igen tidiga tecken på stroke.

I båda fallen handlar det om maskininlärning där algoritmer lär sig tolka mönster med hjälp av stora mängder information.

Det är just den typen av forskning som SAID-nätverket är till för att underlätta.

ATT DATORER LÄR sig mänskligt språk är dock inte helt sant, påpekar Simon Dobnik, professor i datalingsvistik.

- De har ju inte samma erfarenhet och kunskap om världen som vi. Istället tränas datorn, i interaktion med oss, att bete sig som om den förstår språk. Det är inte bara så att själva språket är komplext, när vi samtalar gör vi det i ett sammanhang, där vi ständigt anpassar oss till vår samtalspartner och där mycket är outtalat. Om jag exempelvis säger "Vad varmt det är" kanske du reagerar med att öppna ett fönster eller frågar om jag vill ha ett glas vatten. Det är ingenting i själva orden eller meningsbyggnaden som får dig att reagera så, utan handlar om att förstå hela situationen.

OCKSÅ RUMSLIGHET är svårt för en dator. Just nu är Simon Dobnik engagerad i ett projekt där en robot, försedd med två sensorer, tränas att förstå exempelvis att ett föremål kan stå framför en person men bakom en annan och att höger och vänster kan byta plats beroende på perspektiv.

Ett annat projekt handlar om tolkning av bilder.

- Om vi exempelvis har ett foto på en person som sitter på en motorcykel som lutar i en kurva, tolkar vi bilden som att motorcykeln körs i full fart, inte

som att den håller på att ramla omkull, förklarar Simon Dobnik. Vi bryr oss inte om några buskar i bakgrunden utan fokuserar på motorcykeln. Genom att låta olika personer beskriva fotot kan datorn lära sig en rimlig tolkning. Men det gäller att se upp: Vi människor har ju en del förutfattade meningar som kanske gör att vi exempelvis utgår från att motorcykelföraren är man. Risken finns att vi lär ut våra egna fördomar till datorn. Det är ett skäl till att datalingsvistik är ett så komplext område: datavetare, språkvetare, psykologer, jurister och filosofer behöver samarbeta.

OCKSÅ SJUKVÅRDEN använder AI-teknik. Sedan ett par år tillbaka pågår exempelvis ett unikt projekt där medicinare samarbetar med mjukvaruingenjörer. Målet är att, hos patienter som är sövda eller medvetslösa, kunna upptäcka tidiga tecken på förändrad blodförsörjning till hjärnan som kan leda till stroke. Det förklarar Helena Odenstedt Hergès, docent i anesthesiologi och intensivvård samt vårdenhetsöverläkare på Sahlgrenska Universitetssjukhusets neurointensivvårdsavdelning.

- Exempelvis patienter som drabbats av hjärnblödning riskerar få en ny stroke när blodflödet försämras till följd av kärlkramp i hjärnans kärl. Att undersöka hjärnan på en patient som är sövd eller medvetslös är svårt eftersom patienten inte kan medverka till undersökningen. Istället kan vi få information bland annat genom att studera signaler från andra organsystem som hjärnan påverkar, exempelvis hjärtat och hjärtfrekvensen. Genom att samla stor mängder fysiologiska data tidssynkroniserat i en monitor är tanken att en algoritm ska kunna utvecklas som kan lära sig känna igen tidiga tecken på stroke.

Miroslaw Staron, professor i mjukvaruutveckling, har aldrig tidigare samarbetat med medicinska forskare. För att lära sig

- När något oroande händer ska systemet larma, förklarar Helena Odenstedt Hergès.

Det är inte bara så att själva språket är komplext, när vi samtalar gör vi det i ett sammanhang.

SIMON DOBNIK

mer om vad en stroke egentligen är, hur patienter övervakas och om vad som händer i en operationssal, har han tillbringat tre månader på neurointensiv.

- I projektet ingår både data från tidigare neuropatienter och från operationer som pågår i realtid. Att skapa en säker metod är dock komplext; varje signal som läggs till ökar tillförlitligheten men också bruset, alltså att systemet reagerar på förändringar som inte är relevanta för analysen. Det är en av flera utmaningar med projektet.

Målet är att utveckla ett varningssystem som inte kräver extra utrustning utan tar in signaler från befintlig övervakningsutrustning, förklarar Helena Odenstedt Hergès.

- NÄR NÅGOT OROANDE händer ska systemet larma så att åtgärder kan vidtas och permanenta hjärnsador undvikas.

Nätverket SAID har lett till flera samarbeten, inte minst med AI Sweden, förklarar Miroslaw Staron.

- AI finns numera överallt i samhället, inom juridik, journalistik och medicin och berör exempelvis frågor om demokrati och yttrandefrihet. Därför finns ett stort behov av SAID och andra samverkansmöjligheter.

Text: **Eva Lundgren**

Foto: **Johan Wingborg**

Chefskap ska bli mer attraktivt

Anna Brodin vill uppmuntra fler att ta ledningsuppdrag.

Det är inte lätt att få folk att ta akademiska uppdrag, men inte heller att vara administrativ chef i en akademi. Men en ny chefs- och ledarskapsakademi på Utbildningsvetenskapliga fakulteten ska skapa bättre förutsättningar, vässa kompetensen och skapa större nätverk.

– **MIG VETERLIGEN HAR INGEN** annan fakultet gjort en liknande satsning på sina chefer där alla återkommande samlas, lär av varandra och får ökad förståelse för sitt sammanhang, säger Anna Brodin, föreståndare för Centrum för skolsamverkan, som tillsammans med Helena Bennich, HR-specialist, tagit initiativ till programmet.

Tanken är att akademien ska möjliggöra erfarenhetsutbyte och gemensamt lärande.

En av deltagarna är Markus Nivola, som är ny proprefekt på institutionen för pedagogik, kommunikation och lärande.

– För mig personligen har det varit väldigt viktigt. Chefs- och ledarskapsakademien har hjälpt mig att lyfta blicken från vardagligt arbete och få ett nätverk med andra chefer.

Han hoppas att den nya satsningen ska göra det mer attraktivt för lärare och forskare att ta sig an ledningsuppdrag.

– Det viktigaste är att ha ett bra stöd, särskilt i början av ens chefskap. Även med linjestyrning har vi en stark tradition av kollegialt stöd, vilket är extra viktigt när man förbereder olika beslut.

En del av akademien utgörs av ett mentorsprojekt som sjuöppades i januari. Hittills har 13 par bildats över institutions- och enhetsgränser, där nya chefer paras ihop med erfarna, både från akademien och administrationen.

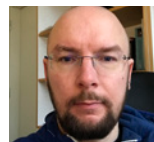
I HÖSTAS SMYGSTARTADE hela verksamheten och i slutet av februari, då restriktionerna slopades, kunde man genomföra sitt första internat på Arken, vilket samlade ett 30-tal chefer.

– Alla var glada för att komma ut och träffas. En av anledningarna till att programmet startade var att två av fakultetens institutioner hade gjort en omorganisation till mindre avdelningar, så plötsligt fanns det tio nya avdelningschefer. Frågan var hur vi kunde tillgodose deras behov. Svaret blev detta program, säger Helena Bennich,

Det viktigaste är att ha ett bra stöd, särskilt i början ...

MARKUS NIVOLA

som närmast kommer från näringslivet.

– Inom universitetet är det knappast en fjäder i hatten att vara chef! Inom näringslivet däremot är det mer vanligt med färdiga program och mentorskap som stöd för nya chefer.

Chefs- och ledarskapsakademien ska ses som komplement till de universitetsgemensamma utbildningar och nätverk som erbjuds alla chefer.

– Vi önskar att fakultetens chefer både tar del av det som erbjuds centralt inom universitetet och deltar aktivt i den egna akademien. Med akademien vill vi bidra till att stärka samarbetet och vi-känslan inom vår fakultet. Dessutom vill göra våra chefsuppdrag mer attraktiva, säger Anna Brodin som påpekar att en po-

äng med akademien är att den riktar sig till både akademiska och administrativa ledare.

– Genom den samlade chefs- och ledarskapsakademien får man en insikt i de olika rollerna. Att vara chef är ett uppdrag man får och att vara ledare är något man förtjänar av sina medarbetare och kollegor., brukar man säga. Här spelar det ingen roll var chefsfunktionen finns. Men det finns också skillnader mellan nivåer och ansvarsområden som är viktiga att förstå och lära sig att förhålla sig till för att bättre kunna arbeta tillsammans mot gemensamma mål, menar Anna Brodin.

FÖRUTOM EN ÄRLIG konferens hålls ett par möten per termin. Och för nya chefer som successivt tillkommer har fakultetens HR-grupp gemensamt tagit fram ett nytt introduktionspaket.

– Så här långt verkar alla mycket nöjda. Vi hoppas förstås att alla fortsätter bidra med sina erfarenheter och att mötena ger ett mervärde även för en svår fångad grupp med fulla kalendrar, säger Helena Bennich.

Text: **Allan Eriksson**

Foto: **Johan Wingborg**

33

Poddar. Så många poddcasts finns det som produceras av universitetets medarbetare. De senaste åren har antalet poddar bara blivit fler och fler, och det dyker upp en ny nästan varje kvartal.

Litteraturpolitiskt toppmöte

Litteraturstad. Fredagen den 4 mars hölls ett litteraturpolitiskt toppmöte på Svenska Mässan. Mötet var tänkt både som ett avstamp för Göteborgs nya roll som Unesco City of Literature och som startskottet för diskussioner om en ny, mer långsiktig nationell litteraturpolitik.

Mötet lockade kulturminister Jeanette Gustafsdotter (S) och andra politiker, branschfolk, författare, journalister och företrädare för lärosäten, förlag, tidskrifter, bokmässor och bibliotek.

I ett av panelsamtalen deltog Fredrika Lagergren Wahlin, rektorsråd på Göteborgs universitet. Hon talade om utnämningen till Unesco City of Literature som en del i arbetet för demokrati och hållbar utveckling i världen.

– På Göteborgs universitet arbetar vi redan med de här frågorna, men jag tror att utnämningen kommer att sätta fokus på just litteraturen, kulturen och betydelsen av att läsa, lära och leva, sade Fredrika Lagergren Wahlin.

Elin Widfeldt

Webbfrågan | Poddcast

Händer det att du lyssnar på någon av dem från Göteborgs universitet?

- A. Ja (21%)
- B. Nej (79%)
- C. Vet ej (0%)

Antal svarande: 47. Urvalet består av 100 anställda utifrån ett delvis slumpmässigt urval på 500 medarbetare.

Nya OB- och beredskapsavtal

OH-belopp. Beloppen för OB och beredskapstillägg har höjts för teknisk och administrativ personal, bibliotekarier och forskare, enligt ett nytt avtal mellan GU och fackförbundet OFR-S.

OB-tilläggen har höjts med 20 procent. Lika stor är höjningen av beredskapstilläggen, då anställda måste rycka in och jobba om chefer kräver det.

Handelshögskolan får förnyad ackreditering

Ackreditering. Handels-

högskolan har, efter granskning av AACSB, återackrediterats för ytterligare en femårsperiod. AACSB är en prestigefylld internationell ackreditering av handelshögskolor. Handelshögskolan är

idag ackrediterad av AACSB, EQUIS och AMBA och är därmed en av endast drygt 100 handelshögskolor i världen som är vad man kallar "Triple Crown-ackrediterade".

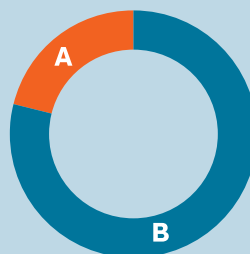
– Ackrediteringar stärker vårt renommé och bekräftar att vi lever upp till en hög akademisk standard i ett internationellt sammanhang, säger dekan Per Cramér.

Ny skrift om GF

Skrift. Nu finns en samlad beskrivning av Gemensamma förvaltningen (GF): *Verksamhetsbeskrivning – Gemensamma*

förvaltningen 2021 beskriver bland annat förvaltningens organisation, kvalitetsutvecklingsarbete, ekonomi och anställda. Gemensamma förvaltningens verksamhetsstrategi 2022–2024, pågående förstudier och projekt samt en presentation av förvaltningens enheter ingår också. Tanken är att dokumentet ska skapa ökad tydlighet kring förvaltningens roll och uppdrag.

CITATET

»I själva verket är djurpedagogernas aktivism inte det skandalösa undantag från normen som kritikerna vill göra det till. Snarare är det toppen av ett isberg. Den dolda massan av förment opolitiska men likväldigt radikalt samhällsförändrande forskningsprojekt utgör ett långt större problem än djurpedagogernas kritiska reflektion kring samhällets djurhantering«

skriver lektorerna **Sverker Lundin** och **Susanne Dodillet** i GP den 14 april 2022 om universitetets aktivism.

Månadens
läsrimmade aforism

HÄRFINT

Att fastna med skägget vid
skattekontroll
kan även en renakad, som
kammat noll.

RÖDLISTAT

Fala skökor får ibland
torskar gå på torra land.

Guido Satir

Alias Guy Heyden, professor emeritus.
Foto: privat

Migration som ständigt utmaning

Text: Eva Lundgren Foto: Johan Wingborg

Varje flyktingkris har sina särskilda utmaningar. Det påpekar Andrea Spehar, föreståndare för Centrum för global migration.

– Därför är det svårt att dra slutsatser från historien. Men åtminstone en lärdom är att samordning mellan alla engagerade parter är viktigt. →

Hösten 1991 var Andrea Spehar

väldigt glad: hon hade kommit in på universitetet i Zagreb och skulle läsa statsvetenskap. Samtidigt var hon orolig. Studierna påbörjade hon samtidigt som de väpnade konflikterna i före detta Jugoslavien bröt ut.

- Visserligen utsattes också Zagreb för ett bombangrepp men varken

jag själv eller min familj påverkades särskilt mycket av kriget. Däremot fylldes staden av flyktingar från andra delar av Kroatien samt från Bosnien och Hercegovina.

Orättvisor och människor som behandlas illa har alltid upprört Andrea Spehar.

- För mig har det inte så stor betydelse om det sker i andra delar av världen eller hemmavid, det är lika hemskt var som helst. Jag engagerade mig därför i antikrigs- och kvinnorörelser, vilket tog all min tid och bromsade mina universitetsstudier.

Det var en kärleksrelation som fick henne att 1995 flytta till Sverige där hon två år senare började studera statsvetenskap.

- **Att komma till Sverige** var väldigt utvecklande men också arbetsamt. Som invandrare tvingades jag fundera över min identitet och tillhörighet och lära mig navigera i ett nytt samhällssystem.

Sin avhandling skrev Andrea Spehar om kvinnorörelser i postkommunistiska Kroatien och Slovenien. Men hon började alltmer intressera sig för migration.

- Migration präglas av flera paradoxer. Exempelvis väcker den oro hos vissa medborgare och politiker, medan andra ser den som en lösning på framtida arbetskraftsbehov. En mer restriktiv migrationspolitik, inte minst vad gäller flyktinginvandring, har blivit en tydlig trend i dagens Europa. Hänsynen till det egna landets invånare har blivit mer framträdande men det finns också intressanta skillnader mellan olika länders politik.

Sverige och Tyskland hör till de länder som menar att EU måste ha en överstatlig migrationspolitik där flyktingmottagandet delas någorlunda jämnt mellan länderna.

Ungern, Polen och Tjeckien menar istället att varje nation själv måste få bestämma hur många människor de kan ta emot. Också Danmark är emot överstatlighet.

- Jag blev intresserad av skillnaden mellan EU:s gamla och nya medlemsstater och av vilka principer och policyer som styr deras ställningstaganden. Ett skäl till Sveriges och Tysklands mer positiva inställning är att dessa länder haft en ganska stor arbetskraftsinvandring sedan 1970-talet. Människor är helt enkelt mer vana vid mångkultur.

Att integreras i ett nytt land är en långvarig process, påpekar Andrea Spehar.

- De bosniska flyktingarna har klarat sig bra och har hittat vägar in i den svenska arbetsmarknaden. Det beror bland annat på att Sverige är ganska likt Bosnien, exempelvis när det gäller utbildningssystem. När de kom hit fick de dock inte själva välja var de skulle bo så många hamnade i mindre orter. Liksom andra migranter flyttade de flesta så snart de kunde till storstäderna. Där kanske de tvingades bo trångt, men i städerna är det både lättare att utbilda sig och få arbete samt också att träffa personer från sitt ursprungsland. Det märker jag inte minst själv; jag bor vid Kvilleorget på Hisingen och där finns det lilla bosniska bageriet Leilas, dit jag ofta går för att köpa bröd och bakverk som väcker minnen från min uppväxt.

Att bo i en större stad har fördelar men risken att hamna i en utsatt situation är också stor: förorterna är segregerade, jobben trots allt få, kontakter utanför familjen svåra att få igång och eftersom många har små finansiella resurser är handlingsutrymmet begränsat.

- Att flytta till ett nytt land innebär för många en genomgripande förändring med betydelse för både liv och identitet. Det tar tid att bli en del av den vardag de flesta infödda tar för given. Det handlar om ett nytt språk, ett nytt politiskt och ekonomiskt system samt om nya sociala och kulturella koder, samtidigt som man saknar det gamla hemlandet och människorna där.

- Många migranter är också misstänksamma mot myndigheter, vilket beror på negativa erfarenheter från ursprungslandet. Också det är något jag själv har erfarenhet av; det tog mig flera år att förstå att Skatteverket och Försäkringskassan faktiskt går att lita på.

I mars 2017 invigdes Centrum för global migration (CGM) med Andrea Spehar som föreståndare. Centrumets uppgift är att främja tvärdisciplinärt forskningsarbete både inom GU och med externa partner, samt att stödja utbildning och samverkan kring migration och integration.

Hon är också forskningsledare för ett EU-projekt om boende och integration samt för ett forskningsprogram finansierat av Vetenskapsrådet om integration av syriska flyktingar i Jordanien, Sverige och Turkiet.

- Det senare projektet handlar om hur storstäder i de tre länderna hanterar det faktum att migration inte bara förändrar den sociala sammansättningen i olika stadsdelar utan också påverkar normer och beteenden.

Andrea Spehar är även samordnare för ett tioårigt nationellt forskningsprogram inom migration och integration som Vetenskapsrådet startade 2018. Syftet var då att göra samhället bättre förberett för framtida

migrationsutmaningar. Den framtiden är redan här: drygt 4 miljoner människor har flytt från Ukraina och cirka 7 miljoner befinner sig på flykt inom landet.

Av de flyktingar som lämnat Ukraina har Polen tagit emot cirka hälften, bland annat omkring 700 000 skolbarn, berättar Andrea Spehar.

- En orsak till att så många kommer till Polen är att det är ett grannland som kulturellt och språkligt är ganska likt Ukraina. Men många ukrainare har också redan vänner eller bekanta i Polen eftersom det är vanligt att åka dit under perioder för att jobba, så kallad cirkulär migration. Många har alltså någonstans att ta vägen, åtminstone på kort sikt, även om den nuvarande situationen knappast är hållbar i längden.

Kriget innebär också att EU:s massflyktsdirektiv från 2001 aktiverats, vilket ger flyktingar från Ukraina ett tillfälligt uppehållstillstånd i EU i minst ett år, med möjlighet till förlängning i ytterligare två år. Till Sverige kommer nu cirka 4 000 ukrainare dagligen och Migrationsverket räknar med att antalet kommer att vara omkring 76 000 före halvårsskiftet.

- Erfarenheterna från 2015 har lett till bättre samordning mellan kommuner, myndigheter och frivilligorganisationer. Men omkring 2015 hade Migrationsverket cirka 100 000 boendeplatser, nu har man bara cirka 10 000. Och det är en stor utmaning att organisera all verksamhet kring flyktingarna, som bland annat innebär skola till alla barn. Det är också viktigt att vara på tårna när det gäller oseriösa aktörer. De flesta ukrainska flyktingar är ju kvinnor och barn och tyvärr finns flera uppbyggda nätverk kring trafficking, vilket våra myndigheter behöver vara medvetna om.

Migration är en fråga där politiska partier kan vinna eller förlora väljare.

- Mycket fokus ligger på de problem en stor invandring orsakar och ganska lite på hur människor från andra länder gör nytta i vårt land. Det är synd, för att ha tillgång till fler kulturer och erfarenheter än en enda kan vara mycket berikande, både för enskilda personer och för hela samhället.

Själv känner sig Andrea Spehar som hemma både i Göteborg, där hon jobbar och har vänner, och i Zagreb, där hon också har vänner samt familj.

- Jag åker ofta till Kroatien på semestern. Allra mest tycker jag om halvön Istrien. Där är oerhört vackert, rikt på kulturellt liv och fullt med mysiga restauranger och kaféer. Att promenera vid Adriatiska havet, samtala med vänner och njuta av god mat och dryck, det är det bästa jag vet.

Tillgång till fler kulturer och erfarenheter än en enda kan vara mycket berikande.

■ Andrea Spehar

Arbetsom: Docent i statsvetenskap, föreståndare för Centrum för global migration, projektledare för *Refugee Migration and Cities: Social Institutions, Political Governance and Integration in Jordan, Turkey and Sweden* (SIPGI) (2019–2025) samt för *Housing for immigrants and community integration in Europe and beyond: strategies, policies, dwellings and governance* (MERGING) (2020–2023) samt samordnare för ett tioårigt nationellt forskningsprogram inom migration och integration.

Familj: Sambo med Tanja och två bonusbarn.

Bor: På Hisingen.

Husdjur: En dalmatiner.

Senast lästa bok: *Den sista gåvan* av Abdulrazak Gurnah.

Senaste film: *Parallella mödrar* av Pedro Almodovar.

Favoritmaträtt: Grillad fisk och skaldjur (med mycket olivolja på).

Intressen: Resor, musik, viss sport, god mat, samtal med familj och vänner.

En vändpunkt i tiden

Zeitenwende är det tyska ord Adrian Hyde-Price använder för att beskriva vad som händer i Europa just nu.

– Vi står inför en vändpunkt, ett skifte i tiden. 30 år efter Sovjetunionens fall har Ryssland invaderat ett grannland, och Västvärlden är nu tillbaka, enat mot ett aggressivt och alltmer auktoritärt Ryssland. Priset som Ukraina måste betala är dock fruktansvärt.

Den fullskaliga invasionen av Ukraina kom som en överraskning, också för Adrian Hyde-Price, professor i statsvetenskap och expert på europeisk säkerhet.

– Underrättelsetjänsterna i USA och Storbritannien hade varnat för en invasion och så här i efterhand, när jag läser Putins tal i München 2007 och de alltmer aggressiva uttalandena därefter, finns alla pusselbitarna där. Men som de flesta européer hade jag hoppats att den här typen av fullskalig invasion aldrig mer skulle ske i Europa.

Det som också överraskar Adrian Hyde-Price är att ”den speciella militära

operationen” är så dåligt planerad och genomförd.

– Putin verkar ha tänkt sig ett snabbt anfallskrig där den ukrainska regeringen omedelbart skulle störtas. Istället möttes han av ett folk som gör sitt yttersta för att försvara sitt land, lett av en tidigare tv-komiker som förvandlats till en inspirerande president som ståndaktigt står fast vid sin post. Uttrycket “cometh the hour, cometh the man” har sällan känts mer passande.

Det Putin istället lyckats med är att skapa enighet inom Ukraina samt en beslutsamhet och ett politiskt uppvaknande

Den föreställning som funnits, att globala nätverk och ömsesidigt beroende ska göra krig omöjligt, har visat sig felaktig.

ADRIAN HYDE-PRICE

i Europa som saknats i decennier, menar Adrian Hyde-Price.

- Västliga demokratier och ett brett internationellt samfund har visat stor enighet och beslutsamhet gentemot Rysslands oprovocerade aggression. Trots Brexit har vi fått se hur Storbritanniens utrikesminister, Liz Truss, nyligen medverkat i ett möte med EU:s utrikesråd. Tysklands utrikespolitik har förändrats i grunden, exempelvis skickar man nu vapen till Ukraina samt höjer försvarsanslagen till 2 procent av BNP. Också övriga västvärlden, som USA, Japan, Australien, Nya Zeeland, Sydkorea, till och med neutrala Schweiz, står enade bakom de mest omfattande sanktionerna någonsin mot ett annat land. Kanske börjar vi också inse det orimliga i att vara beroende av diktaturer för vår energiförsörjning och att hållbara alternativ är viktiga, också av säkerhets- och strategiska skäl.

Den 24 februari 2022 kommer att bli hågkommet som slutet på det postkalla kriget, menar Adrian Hyde-Price.

- Den föreställning som funnits, inte minst inom akademien, att globala nätverk och ömsesidigt beroende ska göra krig omöjligt, har visat sig felaktig. Det är tragiskt, inte minst med tanke på att utvecklingen hade kunnat gå i motsatt riktning om Ryssland försökt utveckla ett samarbete och fredliga relationer till sina

grannar. Ukrainas närmande till EU hade kunnat fungera som en bro till Europa också för Ryssland. Denna förhoppning är nu grusad.

Att Europa varit så dåligt förberett på kriget beror i grunden på att två oförenliga sätt att se på världen kolliderat, påpekar Adrian Hyde-Price.

- Dels har vi 1975 års Helsingforskonferens som fastställde att enskilda länders gränser inte får påverkas av militära hot. Dels har vi överenskommelsen i Jalta 1945 då andra världskrigets segermakter delade upp världen i intressesfärer, utan hänsyn till vad de olika länderna tyckte. I Europa är det självklart att det är Helsingforsöverenskommelsen som gäller och vi har nog svårt att förstå att Putin lever kvar i det synsätt som definierades i Jalta. Putins uppfattning att stormakterna delat upp världen innebär att han ser Ukrainas demokratiska utveckling och närmande till EU som ett hot mot Ryssland.

Kriget innebär en humanitär katastrof och en materiell ödeläggelse för Ukraina. För Ryssland betyder det internationell isolering och en ekonomisk kris som späder på landets övriga stora utmaningar, exempelvis sjunkande födelsetal och svåra hälsoproblem hos befolkningen.

Det finns en begriplig rädsla för att invasionen ska leda till ett nytt världskrig. Just nu verkar det dock osannolikt. Men

oavsett vad som händer kommer konsekvenserna att bli svåra, både för Europa och globalt.

- Ukraina och Ryssland är exempelvis stora exportörer av vete och gödningsmedel. Om skördarna uteblir väntar matbrist i Mellanöstern, Afrika och Asien, med all den politiska oro det kan leda till. Ryssland måste nu förlita sig på sitt goda förhållande till ett betydligt starkare Kina och frågan är hur Putin ska hantera det.

Det den demokratiska världen måste göra nu är att på alla sätt öka sitt stöd till Ukraina, menar Adrian Hyde-Price.

- 1989 var jag på en internationell konferens i Berlin och ingick då i en grupp som träffade Sovjetunionens president Michail Gorbatjov. Han gav världen en tro på ett förändrat Sovjet och på en ljusare framtid. Just nu ser det dystert ut men min förhoppning är att Ryssland så småningom åter får en typ av ledare som vill utveckla landet mot ökad frihet och demokrati. Det vore det bästa för Ryssland men också för hela världens säkerhet. I den nära framtiden är den utvecklingen dock osannolik. Vi är tillbaka i ett Europa som måste lära sig hantera en auktoritär, militaristisk och revanschistisk stormakt som granne.

Text: **Eva Lundgren**

Foto: **Johan Wingborg**

Hjälper till med katastrofhantering

Redan 2015–2016 etablerade medarbetare vid Sahlgrenska akademien utbildningar i katastrofmedicin i Ukraina. Det handlar om två modeller, en enklare om organisation, ledarskap och samverkan, samt en bredare där sjukvården tränas i samverkan med medicinskt beslutfattande.

– Enligt de rapporter jag fått från Ukraina har de stor nytta av utbildningarna nu, förklarar Amir Khorram-Manesh, docent i kirurgi med inriktning mot katastrofmedicin.

Det var 2015, i samband med Rysslands annektering av Krim, som en internationell grupp experter på uppdrag av EU kom till Kyjiv och Charkiv för att starta en ukrainsk akademi för kris- och katastrofhantering. Bland dem fanns Amir Khorram-Manesh, docent i kirurgi, som tillsammans med svenska kollegor har genomfört olika övningsmodeller i ett antal länder.

– Vi började med att undersöka vilken beredskap för katastrofhantering som fanns på plats och träffade företrädare för både sjukvårdsministeriet och sjukhusen. Det visade sig att det inte fanns någon större samverkan mellan exempelvis sjukvård, räddningstjänst, polis och militär. Också korruption och oförmåga att använda resurserna optimalt skapade problem.

Besöket ledde till fortsatt arbete under

två år vid de stora universiteten i Kyjiv och Charkiv, berättar Amir Khorram-Manesh.

– En sak jag lärt mig under mina många år som läkare inom internationell katastrofmedicin är att inte peka med hela handen. Istället gör vi övningar där deltagarna själva kommer underfund med var problemen finns, exempelvis när det gäller logistik och samordning av ambulanser.

Sedan slutet av 2016 finns också en masterutbildning i Charkiv. Krishantering- en lärs ut enligt två svenska metoder: dels en grundläggande trenivåsamverkansmodell, utvecklad av bland andra Eric Carlström vid GU, dels den mer omfattande MACSIM-metoden som tagits fram av Sten Lennquist i Linköping. Alla de grupper som måste samverka i en katastrofsituation, från administratörer till sjukvårdspersonal, medverkar i olika grad.

Tre saker är viktiga i en katastrof, påpekar Amir Khorram-Manesh.

– Tydligt ledarskap, en trygg plats för personalen att arbeta på, samt förmåga att prioritera. Det sistnämnda har vi svenskar svårt för, vi tycker ju att alla har rätt till vård. Men i krig är det den utilitaristiska principen som gäller, alltså största möjliga nytta för största antal patienter. Även i den vanliga vården kan det vara betungande att fundera över om man verkligen gjort rätt; det är ännu värre i en katastrofsituation där personalen hela tiden ställs inför uppgiften att snabbt fatta beslut trots otillräckliga resurser och dåliga förhållanden.

Amir Khorram-Manesh har viss kontakt med sina kollegor i Ukraina som

menar att de har stor nytta av de utbildningar de gått.

– Men det är bedrövligt att nås av bilder på sönderbombade kvarter i Charkiv och Kyjiv där jag själv promenerat för bara några år sedan. Och det är alldeles förfärligt att ryssarna driver ett hybridkrig där fokus ligger på civila mål och infrastruktur utan hänsyn till mänskliga rättigheter. Men ukrainarna är uthålliga och vana vid svårigheter.

■ Amir Khorram-Manesh

Docent i kirurgi med inriktning mot katastrofmedicin och trauma. Tillsammans med bland andra Eric Carlström, professor i vårdvetenskap med inriktning mot ledarskap och organisation, har han skrivit om olika metoder för katastrof- och krishantering. Metoderna finns beskrivna i *Handbook of Disaster and Emergency Management* (2017, andra utgåva 2021) som går att ladda ner gratis från nätet.

Amir Khorram-Manesh har också medverkat i framtagandet av MACSIM (Mass Casualty Simulation System), ett vetenskapligt baserat simuleringsystem med målet att träna omhändertagande av skadade vid masskadesituationer. Initiativtagare till metoden är Sten Lennquist, professor i katastrofmedicin, Linköpings universitet.

Tydligt ledarskap, en trygg plats för personalen att arbeta på, samt förmåga att prioritera ...

AMIR KHORRAM-MANESH

Sverige var länge ett föregångsland inom katastrofmedicin. Så är det inte längre, påpekar Amir Khorram-Manesh.

- Vi vill gärna tro att inget hemskt kan hända i vårt trygga land. Men kanske har pandemin fått oss att vakna upp. Risker förändras, kriser kommer förr eller senare, och katastrofmedicin är viktigt. Varje sjukhus i landet borde ägna åtminstone en kvart i månaden åt frågor som har med krishantering och beredskap att

göra; det handlar ju om färskvaror, vi kan inte förlita oss på gamla planer som ingen sett över på tio år. Självklart är det svårt att planera för sådant som man inte vet något om, men att inte vara förberedd är lika med att förbereda sig för ett misslyckande.

Text: **Eva Lundgren**
Foto: **Johan Wingborg**

Så ska kulturen skyddas

– Hur ska återuppbyggnaden av Ukraina gå till när kriget är slut? Det är inte en fråga för framtiden utan något som måste förberedas redan nu, förklarar Bosse Lagerqvist, docent i kulturvård samt vice ordförande för stiftelsen *Kulturarv utan gränser*.

Nu presenterar stiftelsen ett förslag på hur Sverige och EU, tillsammans med Scholars at Risk, kan stötta bevarandet och restaureringen av Ukrainas kulturarv.

Stiftelsen Kulturarv utan gränser (CHWB) bildades 1995 i samband med Jugoslavien-krigen och innebär ett samarbete mellan en mängd svenska kulturarvsorganisationer.

– Kulturarv är viktigt för människors identitet, särskilt i krissituationer, påpekar Bosse Lagerqvist. Men det finns också en risk att kulturen används som slagträ för att legitimera en viss politik

eller exkludera grupper från inflytande. Ett aktuellt exempel är Decani-klostret söder om staden Peja i Kosovo, som serberna uppfattar som hotat av ”albanska terrorister”, medan kosovanerna har en helt annan uppfattning. Kulturarv måste skyddas och restaureras men också kritiskt diskuteras. För att göra detta arrangerar CHWB utbildningar och deltar i försoningsarbeten.

Det handlar bland annat om regionala restaureringsläger i västra Balkan där masterstudenter tränas i restaureringsverksamhet och kritisk analys av historiska källor, men också om utveckling av nätverk över olika nationsgränser. Bland annat diskuteras vad som egentligen ska räknas som kulturarv.

– Tillsammans med modern Asian Architecture Network (mAAN) deltog vår institution 2011 i ett projekt ihop med asiatiska studenter kring Union Carbide och gaskatastrofen i Bhopal 1984. Som ett olöst trauma studerades kulturarv som konfliktöverbryggande faktor, men också behovet att både minnas och få glömma.

Ett exempel där man både bevarat och

byggt nytt är Kaiser Wilhelm Gedächtniskirche i Berlin, som efter andra världskrigets bombningar är en ruin.

– Som en gripande påminnelse om kriget finns ruinen kvar, men intill har också en toppmodern kyrka byggts.

Nu har CHWB författat en skrivelse om hur Sverige, men kanske också hela EU, skulle kunna bidra till att det ukrainska kulturarvet bevaras, förklarar Bosse Lagerqvist.

– Det handlar dels om att skapa förutsättningar för ukrainska flyktingar med kulturarvskompetens att få arbete vid olika institutioner i Sverige och EU, så att de i trygghet kan ta sig an sitt lands kulturarv. Det kommer förstas att innebära kostnader som museer, arkiv och liknande institutioner knappast kan stå för i dagsläget. Därför krävs satsningar på statlig, regional och kommunal nivå, men också internationellt koordinerad samverkan.

Dels vill man öka samverkan med övriga delar av universitetsvärlden, i synnerhet med Scholars at Risk, som redan arbetar med att hitta trygga placeringar för hotade forskare.

Fakta

Kulturarv utan gränser, Cultural Heritage without Borders (CHWB) är en oberoende icke-statlig organisation som grundades i Sverige 1995 med Riksantikvarieämbetet, Icom, Icomos och Sveriges Arkitekter som huvudmän. Organisationen verkar för att skydda kulturegendom som hotas av konflikter, naturkatastrofer, försummelse eller fattigdom. Verksamheten finns i Sverige, och vid idag självständiga kontor i Bosnien-Hercegovina, Kosovo och Albanien.

Ordförande är Birgitta Johansen, museichef vid Örebro läns museum, vice ordförande är Bosse Lagerqvist, docent i kulturvård, GU. Mer information: <http://chwb.org/>

Stiftelsen Nordiska museet har startat en fond för ekonomisk hjälp för att rädda Ukrainas kulturarv.

<https://www.nordiskamuseet.se/artiklar/ekonomisk-insamling-att-radda-ukrainas-kulturarv>.

Som en gripande påminnelse om kriget finns ruinen kvar ...

BOSSE LAGERQVIST

- Vi vill också skapa en gemensam EU-strategi för kulturarvsbevarande i Ukraina. Flyktingar för nu ut många föremål ur landet, ofta till närliggande regioner, vilket förstås är bra. Men objekten måste tas om hand på ett organiserat sätt, förslagsvis genom en internationellt koordinerande funktion som också kan ta i bredare, mer vittomfattande frågor kring återuppbyggnad.

Ryssland har skrivit under både Haagkonventionen om skydd för kulturegendom och Unescos konvention om skydd för världens kultur- och naturarv.

- Att Ryssland trots detta avsiktligt förstör Ukrainas kulturarv innebär inget mindre än ett brott mot mänskligheten, betonar Bosse Lagerqvist.

Text: **Eva Lundgren** Foto: **Shutterstock**

Bosse Lagerqvist är engagerad i Kulturarv utan gränser.

Foto: JOHAN WINGBORG

Ukrainsk ordbok på gång

Minst 30 miljoner människor har ukrainska som modersmål. För den som vill studera språket finns dock ingen tillförlitlig svensk-ukrainsk ordbok. Det ska nu det nystartade projektet *The Ukrainian-Swedish-Georgian Online Dictionary Project* råda bot på.

– Arbetsgruppen skulle ha mötts i Kyjiv i vår men det har kriget tyvärr satt stopp för. Men min förhoppning är att projektet ska kunna starta ändå, förklarar Thomas Rosén, universitetslektor i slaviska språk.

Det var i slutet av förra året som ordboksprojektet fick medel av Svenska institutet. Fyra forskare ingår, förutom Thomas Rosén också Oleksander Stasiuk och Alla Bidniuk från Ukraina samt Sophio Chkhartashvili från Georgien. – Oleksander har blivit inkallad medan Alla Bidniuk faktiskt lyckats ta sig till Sverige med sin dotter och nu befinner sig i Växjö. Men självklart behöver hon tid för att finna sig tillrätta. Vi hoppas dock kunna komma igång med ordboksarbetet under våren, förklarar Thomas Rosén.

Ukrainska är, liksom ryska och belarusiska, ett östslaviskt språk, men många lånord är från polska, tyska och andra språk.

– Man kan säga att ukrainska förhåller sig till ryska ungefär som danska till svenska; med lite god vilja kan man förstå varandra. När jag besökt Kyjiv har jag hört ukrainska och ryska talas om vart annat på gatorna och blandade familjer, där båda språken talas, är vanliga. Ett exempel är Viktor Tatarintsev, Rysslands ambassadör i Stockholm, som kommer från Cherson och har en ukrainsk mor och en rysk far. President Volodymyr Zelenskij är ett annat exempel på hur det kan vara: han har ryska som modersmål men använder ukrainska i sina officiella uttalanden.

Hur många människor som har ukrainska som första språk går dock inte att svara på med säkerhet, förklarar Thomas Rosén.

– De data vi har är från 2001 och mycket kan ha hänt sedan dess. Men enligt den informationen talas ukrainska

Göteborgs universitet är det enda lärosäte i Sverige där det går att studera ukrainska. Kurserna började ges 2018 på initiativ av Thomas Rosén, universitetslektor i slaviska språk. Kurserna kommer nu att utvidgas.

av drygt 30 miljoner av landets 44 miljoner medborgare, medan större delen av övriga befolkningen talar ryska, vilket dock inte behöver betyda att de ser sig som ryssar. Dessutom finns ett antal små minoritetsspråk, som polska, belarusiska och rumänska. Eftersom ukrainska också talas på sina håll i Nord- och Sydamerika, finns uppskattningsvis cirka 45 miljoner ukrainsktalande i världen.

Ryska har länge varit maktens språk, vilket är ett skäl till språkets utbredning, förklarar Thomas Rosén.

– Det var i slutet av 1700-talet som större delen av Ukraina kom att tillfalla Ryssland medan området Galizien-Lodomerien kom att höra till Österrike. 1876 förbjöds undervisning samt utgivning av böcker och tidskrifter på ukrainska i det ryska imperiet, ett förbud som upphävdes först vid revolutionen 1905. I den österrikiska delen var situationen mycket friare och det var därför där det ukrainska språket kunde fortsätta utvecklas.

1991 blev Ukraina självständigt och 1996 blev ukrainska landets officiella statsspråk.

Den ordbok som nu är planerad kommer att omfatta de 10 000 vanligaste orden i svenska och ukrainska.

– **Det handlar om** att skapa en språklig grundplåt som man sedan kan bygga vidare på. När den svensk-ukrainska/ukrainsk-svenska ordboken är klar är det

tänkt att den ska utgöra grund för det fortsatta arbetet med att också inkludera georgiska. Det är dock möjligt att den strategin nu måste ändras, så att vi istället börjar med georgiska.

Förutom att försöka få igång arbetet på ordboken ägnar sig Thomas Rosén också åt historisk sociolingvistik.

– I vår utkommer min bok *Russian in the 1740s* där jag försöker relatera rysk språkutveckling till olika samhällsförändringar. Men vanliga människors språk är svårt att komma åt: historiska texter är nästa alltid skrivna av maktens och elitens män. Den amerikanske lingvisten William Labov kallar det “the bad data problem” – men det gäller att göra bästa möjliga av den spillra av information som ändå kan finnas.

Eva Lundgren

Fakta

The Ukrainian-Swedish-Georgian Online Dictionary Project finansieras av Svenska institutet. Medverkar gör Thomas Rosén, universitetslektor i slaviska språk, GU, Oleksander Stasiuk, Kyjivs universitet, Alla Bidniuk, Lutsch universitet, samt Sophio Chkhartashvili, statliga universitetet i Tbilisi.

Boktips för litteraturintresserade: *Fältstudier i ukrainskt sex* av Oksana Zabuzjko, *Depeche mode* av Serhij Zjadan, *Ukrainska hästar över Paris* av Per-Arne Bodin, *The Gates of Europe: A History of Ukraine* av Serhii Plokhyy.

Ukrainska ord och uttryck:

добрий день!	goddag!
привіт!	hej!
ласкаво прошу	välkommen
дякую	tack
прошу	varsågod
до побачення!	på återseende!

Vid GU ges till hösten

Introduktion till ukrainska, etapp 1

Ukrainska grundkurs, etapp 2

Ukrainska grundkurs, etapp 3

Ukrainska grundkurs, etapp 4 (kultur och samhällsliv)

Dessutom ges Intensivkurs i ukrainska. Kursen vänder sig till den som redan har 60 hp i ett annat slaviskt språk.

Flyktingar som speglar

Foto: GABRIELLA ELGENIUS

Flyktingar. – Att de ukrainska flyktingarna skapar så mycket engagemang beror på att de får oss förstå att vi också skulle kunna bli flyktingar.

Det menar Jenny Phillimore, professor i migration och superdiversitet vid University of Birmingham samt hedersdoktor vid Samhällsvetenskapliga fakulteten.

Den 17 mars medverkade hon i seminariet *Migration and superdiversity* på Samhällsvetenskapliga fakulteten. Men vad är egentligen superdiversitet?

– Det är ett begrepp som beskriver den mångfald och komplexitet som finns i våra moderna samhällen på alla nivåer. Människor har olika ursprung och identifikationer och kan gå in i och ut ur många olika grupper och gemenskaper.

De komplexa identiteterna behöver dock inte innebära svårigheter att solidarisera

sig med utsatta grupper. Ett aktuellt exempel är flyktingarna från Ukraina, berättar Jenny Phillimore.

– I mitten av mars lanserade brittiska staten programmet *Homes for Ukraine* som ska underlätta för vanliga medborgare att ta emot flyktingar i sina hem. Intresset var så överväldigande att anmälningssidan kraschade efter bara några timmar. I det lilla samhälle där jag bor har flera familjer tagit emot ukrainare och jag själv är en av dem. Att i denna situation låta bli att göra något är helt enkelt inte ett alternativ.

De människor som öppnar sina hem för flyktingar kommer att förändras för alltid, menar Jenny Phillimore.

– Det finns de som tycker att all uppslutning bakom Ukraina är cynisk, kanske till och med rasistisk, med tanke på exempelvis alla afghanska flyktingar som lever en eländig tillvaro i tillfälliga hotellrum. Men dels kan man inte ställa olika flyktingar mot varandra, dels kanske det kan komma något gott ur det faktum att vi har så lätt för att identifiera oss med ukrainare. Att de är så lika oss kan ge en aha-upplevelse som förhoppningsvis leder till större solidaritet även med flyktingar som inte är som vi.

GU stöder ukrainska forskare

Gästforskare. Rektor Eva Wiberg har fattat beslut om en satsning på 5 miljoner kronor till gästforskare från Ukraina. Fakulteterna får själva bestämma hur de ska använda medlen.

– Vi önskar mildra effekterna av kriget, samtidigt som vi svarar mot verksamhetens vilja att bidra till den ukrainska akademins fortlevnad, säger Eva Wiberg.

De ukrainska forskare som berörs av massflyktsdirektivet behöver inte gå igenom den riskbedömning som annars är bruklig när det gäller forskare

som tas emot genom nätverket Scholars at Risk.

– För att snabba på processen har vi valt att lägga den utanför den ordinarie SAR-processen, säger Karolina Catoni, samordnare för SAR-Sverige.

Också forskare från Ryssland och Belarus kan ha behov av fristad. De omfattas dock inte av denna satsning, förklarar Eva Wiberg.

– I de fallen behöver man göra en riskbedömning på individuell nivå, vilket bäst görs av SAR:s huvudkontor i New York som har stor expertis.

Foto: JOHAN WINGBORG

NOR-högtiden lockade många medarbetare

Högtid. Så många som nästan 60 medarbetare valde att komma på årets NOR-högtid för Nit och Redlighet den 7 april i universitetets aula i Vasaparken. Rektor Eva Wiberg höll ett tal och delade ut medaljer, klockor och glaskonst och före universitetsdirektören

Jörgen Tholin höll ett tacktal från scenen eftersom han själv var en av mottagarna. Många hade gäster med sig.

Förra och förförra årets högtider ställdes in på grund av pandemin.

Vad är autistiskt skrivande och läsande?

Autism. Det vill ett tvärvetenskapligt forskningsprojekt vid HDK-Valand ta reda på. I höst startar en kurs knuten till projektet och söktrycket har varit högt.

– Vi är överväldigade över det stora intresset. Jag tror att det handlar om att tiden verkligen är inne för andra berättelser och erfarenheter än de typiska. Och många autister har ett nära förhållande till språk och skrivande, säger Elisabeth Hjorth, lektor i litterär gestaltning vid HDK-Valand.

Autistiskt skrivande och läsande är en skrivkurs för personer som identifierar sig på autismspektrat. Den ges inom ramen för forskningsprojektet Autistiskt skrivande: att återta ett annat modersmål och tar sin utgångspunkt i frågan: Hur skapa neuromixade rum, som inte domineras av neurotypiska sätt att skriva, tänka och vara?"

I stället för att se neurodiversitet som en brist betraktar forskargruppen det som en resurs inkom konstnärlig forskning och utbildning.

– Vår forskning relaterar kritiskt till autismforskning där autism, framför allt inom klinisk forskning, ofta beskrivs som en defekt.

Därför behövs motberättelser och nya röster bortom den kliniska forskningen.

Projektet har konstnärlig grundforskning som grund och undersöker hur litteratur, språk och perception hänger ihop.

– För mig var det viktigt att hålla fast i grundforskningen vid litterär gestaltning, men samtidigt öppna upp för vad som händer när andra kunskapstraditioner möts.

Elisabeth Hjorth hoppas att deras forskning ska bli en resurs när det kommer till frågor som rör studiemiljö och undervisning, även för andra pedagoger inom akademien.

Så småningom ska projektet också utmytna i en gemensam antologi med olika typer av texter av forskare, lärare och studenter, även skönlitterära.

Hanna Jedvik

Fakta: Projektet är finansierat av Vetenskapsrådet. Förutom Elisabeth Hjorth drivs det av Jonna Bornemark, professor i filosofi, och Hanna Bertilsdotter Rosqvist, docent i sociologi, båda vid Södertörns högskola, samt Anna Nygren, adjunkt i litterär gestaltning vid HDK-Valand.

Lämnar över efter 15 år som prefekt

Det gäller att locka medarbetarna att komma med klagomål, säger Björn Rombach.

– Nästan allt vi gör på institutionen har konsekvenser för arbetsmiljön. Därför är det viktigt att få folk engagerade och uppmuntra dem att både påpeka fel och föreslå förbättringar.

Efter drygt 15 år som prefekt på Förvaltningshögskolan har han nu lämnat sitt uppdrag.

När Björn Rombach, professor i förvaltningsekonomi, började som prefekt på Förvaltningshögskolan 2006 låg institutionen illa till i arbetsmiljöbarometern.

– I en sådan här organisation gör chefen inte så stor skillnad. Varken forskning, samverkan eller utbildning går att påverka särskilt mycket. Alla är vana att jobba självständigt och den samordning som krävs sköts i huvudsak av andra än prefekten.

Men när det gäller arbetsmiljön kan chefen göra skillnad. Och att prefekten inte delegerar det ansvaret till någon annan är viktigt, menar Björn Rombach.

– På Förvaltningshögskolan har vi sedan länge en arbetsmiljögrupp som består av prefekt, administrativ chef, två arbetsmiljöombud, likabehandlingsrepresentant och studentrepresentant. Gruppen har varit något av en ledningsgrupp eftersom arbetsmiljöfrågor är nyckeln till nästan allt annat som sker vid en institution. Vi gör årliga arbetsmiljöenkäter som alltid följs upp, vi uppmuntrar medarbetarna att klaga och försöker ge dem allt de vill ha. För höj- och sänkbara bord, stämattor och värmelement kostar ju egentligen ingenting jämfört med vad det kostar att ha en medarbetare anställd.

Också att göra arbetsplatsen trivsam är betydelsefullt, menar Björn Rombach.

– En del vill ha sociala aktiviteter med

Björn Rombach menar att en bra arbetsmiljö underlättar inom många andra områden också.

Något jag lärt mig genom åren är dock att orsak och lösning inte måste hänga ihop.

BJÖRN ROMBACH

fettisdagsbullar, julklappar och bowling. Andra uppskattar inte alls sådant utan önskar istället papperstidningar till morgonkaffet och möjlighet att jobba ifred. Vi har genom åren gjort vad vi kan för att alla ska få som de vill.

Den fysiska arbetsmiljön går ofta att ordna utan större problem. Men den psykosociala miljön är svårare, påpekar Björn Rombach.

- Somliga akademiker tror att den nödvändiga uppgiften att vara kritisk är detsamma som att vara otrevlig. De här personerna är inte lätta att hantera men man får inte ge upp, utan föra en ständig dialog. Syftet med kritik är ju aldrig att vara elak utan istället att bidra till att exempelvis en text blir så bra som det bara går.

Det händer också att medarbetare mår dåligt av skäl som är svåra att förstå eller komma åt.

- Något jag lärt mig genom åren är dock att orsak och lösning inte måste hänga ihop. En medarbetare som har svårhanterliga problem kan återfå energi exempelvis genom nya arbetsuppgifter. Det kanske inte var arbetet som var orsaken till svårigheterna, men nya yrkesutmaningar kan ändå ge kraft att gå vidare.

Förutom arbetsmiljö har Björn Rombach engagerat sig för institutionens forskning och forskarutbildning.

- När jag kom till Förvaltningshögskolan 1996 fanns här flera bra utbildningar med god koppling till omvärlden. Men forskningen var eftersatt. Eftersom våra utbildningar är breda med inslag från en mängd olika fält går det knappast att ha forskning om allt vi undervisar om. Men undan för undan har vi ändå breddat forskningsanknytningen ordentligt. Alla lärare forskar. Det viktiga begreppet ”kompletta miljöer” handlar för mig inte om att ha tre olika sorters personal - lärare, forskare och personal som arbetar med samverkan - utan om att de lärare en student möter ska ha forskat inom sitt

undervisningsområde och gärna också ha erfarenhet från verkligheten därute.

Sedan 1 januari har Björn Rombach lämnat över prefektrollen till Vicki Johansson, professor i offentlig förvaltning. Det innebär dock inte att han går i pension.

- Nej, att bara sluta efter att ha haft ett chefsuppdrag i många år vore nog inte så klokt. Jag har ett par år kvar till pensionen som jag bland annat tänker ägna åt att skriva böcker. I maj utkommer en bok om allt man behöver veta om döden och jag håller också på med en bok om styrning och kontroll av sjukvården.

Dessutom hoppas han få tid över att skriva något som helt faller utanför ramen för offentlig förvaltning. Han har tidigare skrivit en barnbok. Kanhända är det dags för en deckare ..., funderar han.

Men så hoppas han också få mer tid för familj, vänner, promenader och trädgårdsarbete.

Text: **Eva Lundgren**

Foto: **Johan Wingborg**

■ Björn Rombach

Titel: Professor i förvaltningsekonomi.

Aktuell: Slutar som prefekt på Förvaltningshögskolan efter att ha haft uppdraget sedan 2006.

Bor: Med familjen i Hässelby och övernattar i Olskroken.

Familj: Lyckligt gift med Merja sedan 1983.

Urval av böcker: *Res pyramiderna, Metaforernas tyranni* (båda tillsammans med Östen Ohlsson), *Fiktiva förebilder* (tillsammans med Rolf Solli), *Tidens tecken, Tjänstemannen i skönlitteraturen* (båda tillsammans med Anders Björnsson), *Andra hjälpen. Allt du behöver veta för att skriva en uppsats* (med Carina Abrahamson Löfström), barnboken *Ut och cykla!*

Övriga intressen: Cykling, trädgård, familjen.

Foto: PRIVAT

Hallå där,

EMMA LEIFLER, universitetsadjunkt vid institutionen för didaktik och pedagogisk profession.

Du har skrivit boken *Praktisk inkludering*. Vad handlar den om?

- Praktisk inkludering handlar om hur en lärmiljö kan anpassas med utgångspunkt i det man vet skapar goda möjligheter för lärande. Fokus ligger på elever med större stödbehov.

Till vilka vänder sig boken?

- Den vänder sig till lärarstudenter, särskilt med tanke på det nya examensmålet för lärarutbildning när det gäller mer kunskap om neuropsykiatriska diagnoser. Men den kan också vara användbar för yrkesverksamma pedagoger.

Finns det något särskilt du vill lyfta fram i boken?

- Min forskning är tvärvetenskaplig och boken visar hur två fält, pedagogik och psykologi, kan berika varandra. På så sätt kan man skapa kunskap för att göra skolan till en plats där alla barn och unga trivs och får just det stöd de behöver.

Pandemins vinnare och förlorare

– Staten är tillbaka!

Det konstaterade Beata Javorcik, chefsekonom på EBRD, under en gästföreläsning på Handelshögskolan om vad som kommer att hända med globaliseringen efter pandemin.

Beata Javorcik inledde med att påminna om den amerikanske statsvetaren Francis Fukuyamas bok *Slutet på historien*. Sovjetunionens fall 1991 innebär, enligt boken, att marknadsekonomiska demokratier en gång för alla vunnit kampen om samhällsutvecklingen.

– Sedan flera decennier tillbaka ser vi dock något annat: antalet människor som är positiva till statligt ägande ökar stadigt. Det gäller inte minst i det forna östblocket, vilket är intressant med tanke på att antalet offentligt anställda där halverats sedan mitten av 1990-talet. Så hur kommer människor att tänka nu efter pandemin? Många av de värderingar vi har genom livet grundläggs tidigt: den som var ung under finanskrisen 2008 är exempelvis idag mer positiv till staten än den som vuxit upp under en stabilare period. Så vi kan förvänta oss att pandemin har en liknande effekt och ökar de ungas intresse för statligt inflytande på samhället.

Statligt ägande har dock sina utmaningar, inte minst i de tillväxtekonomier som EBRD stöttar, påpekade Beata Javorcik.

– I hälften av de länder vi undersökt bestämmer de statliga företagen själva reglerna för de sektorer där de verkar och i 80 procent utses styrelseledamöter på ett icke-transparent sätt. I de flesta av länderna finns heller inga föreskrifter som hindrar statligt ägda företag från att konkurrera ut privata bolag. Statliga företag riskerar också leda till att attraktiva jobb ges till politiska allierade samt till att medierna blir pro-

pagandamaskiner för regeringen.

Många regeringar, inte minst i tillväxtekonomierna, har under pandemin stöttat landets företag så att de ska hålla sig flytande. Det är ytterligare ett skäl till att människor kan känna tacksamhet mot staten.

– Men när stödet tar slut kan vi räkna med fler konkurser. Vad pandemin kommer att leda till för ekonomin på längre sikt vet vi inte än.

Det är inte bara pandemin som påverkat internationell handel det senaste decenniet, påminde Beata Javorcik.

– Andra exempel är Fukushima-katastrofen, det pågående handelskriget mellan USA och Kina, allt fler extrema väderfenomen samt blockeringen av Suezkanalen 2021. Dessutom har vi kriget i Ukraina som redan fått konsekvenser för hela världen.

Ukraina och Ryssland står tillsammans för 30 procent av världens handel med vete. Ukraina är också en stor exportör av majs, korn och matolja.

– De områden som påverkas mest av de höga priserna är Mellanöstern och Nordafrika. Att importera från andra länder är inget bra alternativ, eftersom det istället innebär höga transportkostnader. Vetepriset är till och med högre än 2008, vilket då ledde till kravaller i ett fyrtiotal länder. För att undvika politisk instabilitet måste dessa länder subventionera veteimporten, samtidigt som de redan är skuldsatta efter pandemin. Det är inte osannolikt att situationen leder till ökad repression.

Förutom vete är Ryssland en stor exportör av gödningsmedel. Dessutom exporterar de metaller som palladium, krom och titan, som alla har betydelse för en grön omställning, samt nickel, som används i batterier. Risken är inte bara att priserna går upp utan också att det blir brist på dessa metaller, påpekade Beata Javorcik.

– Kriget i Ukraina påverkar även länder som exporterar med hjälp av ryska transportsystem och banker, som Kazakstan och Tadjikistan. De blir nu tvungna att hitta andra sätt att handla med omvärlden.

Europa har ambitionen att bli världsledande inom grön omställning. Bland annat har man gått i bränschen för en gränsjusteringsmekanism: Företag som försöker smita från utsläppsregler genom att lägga produktionen utanför EU får istället betala koldioxidskatt vid import till EU.

I tillväxtekonomierna är det främst

Fakta

Beata Javorcik är chefsekonom på Europeiska banken för återuppbyggnad och utveckling, the European Bank for Reconstruction and Development (EBRD). Banken inrättades 1991 för att stödja den ekonomiska och demokratiska utvecklingen i Central- och Östeuropa. Idag har banken verksamhet även i Mellanöstern, Afrika och Asien. Sverige är en av bankens 78 aktieägare.

EBRD:s årliga investeringar uppgår till cirka 10 miljarder euro. Nyligen bestämdes att 2 miljarder ska gå till Ukraina, direkt till landet och som stöd till flyktingmottagande länder.

Föreläsningen *Globalisation after*

Covid: Business as usual or not? hölls den 6 april på Handelshögskolan som en så kallad Kapuscinski Development Lecture, en föreläsningsserie uppkallad efter den polske journalisten Ryszard Kapuściński med syfte att sprida nya tankar och idéer. Organisatörer var Europeiska kommissionen, Förenta nationernas utvecklingsprogram (UNDP) samt Handelshögskolan.

Beata Javorciks boktips: *Kejsaren* (1985) av Ryszard Kapuściński.

Beata Javorcik menar att staten och storföretagen är pandemins vinnare.

stora, väletablerade utländska företag som satsar på exempelvis grön energi, berättade Beata Javorcik.

– När EBRD frågade varför mindre inhemska företag inte försökte vara mer klimatvänliga var det chockerande svaret att det inte är ett prioriterat område. Så det kanske krävs utländska investeringar för att snabba på en grön omställning.

Att pandemin också lett till ökad vana vid digitala tjänster kan ge nya arbetsmöjligheter.

– Det som dock oroar mig är att sär-

skilt äldre med låg utbildning i tillväxtekonomierna saknar digitala färdigheter. De kan inte tillgodogöra sig den digitala utvecklingen vilket riskerar skapa stora klyftor i framtiden.

Sammanfattningsvis menade Beata Javorcik att statliga och multinationella företag kommer att bli pandemins vinnare.

– Jag tror också att vi kommer att se mer av friendshoring, alltså att man handlar med vänskapligt sinnade länder som ligger geografiskt nära; exempelvis kanske tyska företag föredrar att importera från Balkan snarare än från Kina.

Världen blir därmed mer geopolitiskt delad.

Gröna företag kommer att expandera, inte bara på grund av EU utan också eftersom kunderna alltmer kräver klimatvänliga varor.

– Och genom digitaliseringen kommer tillväxtekonomierna att kunna konkurrera inom tjänstesektorn på ett helt nytt sätt; det blir helt enkelt vanligare att bo i Bukarest och jobba i Göteborg. Och det innebär en väldigt stor förändring.

Text: **Eva Lundgren** Foto: **Johan Wingborg**

Facebook som forskardröm

Han har skrivit om radikala anti-koloniala och anti-fascistiska transnationella organisationer och nätverk under mellankrigsperioden, om muslimer i Ghana och om svensk slavhandel.

Nu är Holger Weiss, professor i allmän historia vid Åbo Akademi, gästprofessor vid GU och bland annat upptagen med att färdigställa en bok om pliktallmosor i Ghana.

Pliktallmosor, eller zakat, är den tredje av islams pelare, och något en muslim är skyldig att ge. Holger Weiss forskar sedan 1999 om hur detta går till i Ghana, ett i huvudsak kristet västafrikanskt land men där cirka 20 procent av befolkningen är muslimsk. Dels finns stora nationella organisationer som ägnar sig åt ideellt arbete, varav den största är Zakat and Sadaqa Trust Fund of Ghana som startade sin verksamhet 2010. Dels finns små privata initiativ och det är dessa Holger Weiss intresserat sig för på senare tid.

- Det var faktiskt tack vare covid-19 som jag fick upp ögonen för de här mindre rörelserna, berättar han. På grund av pandemin tvingades jag ställa in en planerad forskningsresa till Ghana och började därför leta på internet efter andra sätt att fortsätta mina studier. Bland annat undersökte jag sociala medier och upptäckte då att ideella organisationer ofta finns på Facebook. Det väckte min nyfikenhet och fick mig att kolla upp allt fler småorganisationer som jag aldrig skulle ha upptäckt annars. Nu har jag studerat hela 480 stycken.

Det Holger Weiss upptäckte var att det ofta är ungdomar som ligger bakom de små och tillfälliga ideella organisationerna.

- Ofta handlar det om insamlingar i samband med någon av islams stora högtider: "id al adha", alltså offerdagen, eller "id al fitr", då slutet på fastan firas. Ungdomarna kör kampanjer på Facebook och delar ut flygblad och pengarna de får in går för det mesta till något konkret, exempelvis till ett barnhem eller till mat åt de fattiga.

Välgörenhet som bygger på att människor skänker pengar eller andra gåvor är ofta svår att kontrollera. Är det

Det är ju en dröm för en historiker att hitta ett sådant levande arkiv ...

HOLGER WEISS

verkligen säkert att insamlingarna hamnar hos de behövande?

- **Därför är det** intressant att de Facebook-grupper jag undersökt är så transparenta och öppna. Man publicerar listor på vem som bidragit med vad och lägger ut videor på hur långt ett projekt kommit. Det är ju en dröm för en historiker att hitta ett sådant levande arkiv med bilder, uttalanden och långa berättelser att bara ta del av!

Ett skäl till att Facebook-kampanjer fungerar är mobiltelefonen, förklarar Holger Weiss.

- När jag 1999 var i Ghana för första gången var det fortfarande så att man måste köpa telefonkort för att kunna ringa i en telefonkiosk. Internet fanns bara i särskilda internetkaféer. När jag åter kom dit året därpå var redan allt

förändrat: internetkaféerna hade slagit igen och jag var nog den ende som inte hade mobil! Utvecklingen i landet har gått otroligt fort även ekonomiskt. Idag är Ghana ett medelinkomstland, vilket är svårt att tro eftersom att det var mer eller mindre bankrutt för bara fyrtio år sedan. Hur pandemin drabbat landet vet jag dock inte, bara att den lett till stora problem.

Att skramla ihop pengar till ett behjärtansvärt ändamål är en sak. Att upprätthålla viktiga samhällsfunktioner, som skolor och sjukhus, kräver något mer, antingen offentligt stöd eller stöd från en stor välgörenhetsorganisation.

- Ändå tror jag att de här mindre initiativen är viktiga, inte minst för att få människor att känna att de själva kan påverka samhället och göra det bättre.

Under våren är Holger Weiss gästforskare vid institutionen för historiska studier. Han kommer att bidra på ett ganska brett sätt när det gäller både forskning, utbildning och populärvetenskap. Bland annat har han hållit en kurs om slaveriets globala historia samt ska föreläsa om slavhandel och slaveri under svensk flagg på 1700- och 1800-talen.

- Eftersom jag befinner mig i Göteborg tänker jag också passa på att fördjupa mig i en annan för allmänheten ganska okänd händelse: sjöfolksstrejken 1933. Den utlöstes av kraftiga lönesänkningar och leddes av internationellt organiserade kommunister. Att den inte är lika känd som strejken i Ådalen 1931 beror på att polisen denna gång höll sig avvaktande. Jag kommer att ge en föreläsning om detta i maj som är öppen för alla intresserade.

Text: **Eva Lundgren**
Foto: **Johan Wingborg**

Fakta

Holger Weiss är professor vid Åbo Akademi och innehar våren 2022 den Waernska professuren vid Göteborgs universitet. Har bland annat skrivit böckerna *Slavhandel och slaveri under svensk flagg* och *A Global Radical Waterfront: The International Propaganda Committee of Transport Workers and the International of Seamen and Harbour Workers, 1921–1937*.

Holger Weiss kommer bland annat att hålla följande föreläsningar:

11 maj: Svenska sjömansstrejken 1933 ur ett globalt perspektiv

19 maj: Afrika under 1900-talet

8 juni: Slaveri och slavhandel under svensk flagg

Diskussion om disputation

En avhandling på 1600- eller 1700-talen innehöll inte bara ett vetenskapligt resonemang. Cirka hälften av det kanske 20-sidiga dokumentet kunde bestå av annat, exempelvis tack till finansiärer och föräldrar samt gratulationer från lärare och kamrater.

Vem som författat avhandlingen? Inte nödvändigtvis den blivande doktorn.

Det är Bo Lindberg, professor emeritus i idéhistoria, som skrivit en bok om avhandlingarnas historia. Den behandlar i huvudsak en period på 250 år, från 1600-talets början fram till 1852, då disputationsväsendet blev mer reglerat.

Under dessa år publicerades 23 721 dissertationer från universiteten i Uppsala, Lund samt Åbo, som ju var svenskt fram till förlusten av Finland 1809.

Det stora antalet texter kan dock ge ett felaktigt intryck av vad som diskuterades vid våra lärosäten under tidigmodern tid, påpekar Bo Lindberg.

- Muntliga disputationer var under lång tid ett huvudmoment för universitetens kunskapsförmedling, och dessa finns förstås inte bevarade.

Disputationerna skulle föras enligt aristotelisk logik och hållas på latin, vilket inte alltid gynnade kvaliteten på samtalen. En mängd olika ämnen kunde avhandlas på samma gång, så länge diskussionen höll sig inom någon av de fyra fakulteterna: den teologiska, juridiska, medicinska eller filosofiska.

Det var utvecklingen inom boktryckarkonsten som gjorde att det under 1500-talet började dyka upp tryckta komplement till disputationen, främst i den lutherska världen, alltså Tyskland, Nederländerna och Skandinavien, förklarar Bo Lindberg.

- De första tryckta, så kallade "nakna dissertationerna" bestod mest av upplysningar om var och när en disputation skulle äga rum, samt vilka som skulle agera. Under första halvan av 1600-talet utvecklades dessa till "klädda dissertationer", som även innehöll de teser och argument som skulle försvaras. Med tiden blev avhandlingarna alltmer omfattande men också spretigare. De började även förses med sociala kringtexter. Dessa kunde utgöra så mycket som hälften av texterna, och exempelvis innehålla tack till mecener samt till far och mor, samt hyllningar på vers eller prosa från kamraterna. Tackandet hade en ekonomisk orsak: det var ganska dyrt för respondenten att bekosta en tryckning. Vid slutet av 1700-talet skulle texterna dessutom tryckas i hela 600 exemplar, varav 70 skulle tillfalla staten; övriga häften delades ut i studentgruppen. Någon större internationell spridning var det alltså inte tal om, om det förstas inte gällde en känd vetenskapsman, exempelvis Carl von Linné.

Att en avhandling skrivs av respondenten är idag självklart. Det var idealet också under tidigmodern tid, men verkar långt ifrån alltid ha varit fallet.

- Vanligen fick studenten genomgå två disputationer: först en förövning där han försvarade en text som professorn skrivit, först därefter försvarade han en dissertation för doktorsgraden. Även denna text kunde dock vara skriven av professorn; det kunde helt enkelt vara ett sätt för denne att få sitt alster tryckt på respondentens bekostnad.

Flest studenter hade den filosofiska fakulteten, som också var den mest spretiga. Filosofer som Hobbes och Descartes diskuterades, men naturvetenskapliga ämnen fick så småningom alltmer utrymme, förklarar Bo Lindberg.

- De frågor som avhandlades kunde handla om dygden, fosterlandskärlek eller om huruvida kungen hade fått sin

makt direkt av Gud eller indirekt via fördrag. Men de kunde också handla om ämnen, som vi även idag uppfattar som vetenskapliga, som kemi eller språkvetenskap, eller om grundläggande frågor, som om det finns tomrum i naturen. Det fanns förstås gränser för vad som var tillåtet att säga, exempelvis om kungamakten eller om den lutherska läran. Men idealet var ändå ett sökande efter sanning, där sympatiskt nog också den som vederlades ansågs bidra till kunskapen. "På sanningens arena är det skönt både att segra och besegras" står det exempelvis i en dissertation från 1662.

Oavsett vad studenterna läste för övrigt var de tvungna att gå en kurs i luthersk dogmatik. Det berodde på att karriärer inom skola och kyrka hängde samman: en doktor kunde börja sin anställning som lektor vid ett läroverk för att sedan sluta som kyrkoherde.

Även om latin var de lärdes språk blev

Bo Lindberg har skrivit en bok om disputationens disputabla historia.

det 1741 tillåtet att skriva på svenska inom ämnet ekonomi. Inte bara akademiskt skolade, utan även vanliga näringsidkare, kunde ju ha nytta av kunskaper om hushållning och hantering av naturtillgångar.

- Förändringen var dock ingen större succé, först på 1800-talet blev det vanligt med dissertationer på svenska språket.

På slutet av 1700-talet blev det också allt vanligare att dela upp disputationen i olika delar som ett flertal studenter kunde disputerar på. Disputationsväsendet började samtidigt på olika sätt förfalla, förklarar Bo Lindberg.

- 1852 infördes därför nya och stramare regler. De innebar bland annat att disputationen skulle betygssättas samt att det blev otillåtet för någon annan än studenten själv att skriva sin doktorsavhandling.

Reglerna från 1852 fortsatte gälla ända till 1969. Då försvann betyg på disputationen, som därmed fick minskad betydelse.

Dagens disputationsväsende är förstås väldigt olik det som fanns under tidigmodern tid. Men det finns ändå en hel del likheter, menar Bo Lindberg.

- Disputationen har fortfarande en social dimension där släkt och vänner bjuds in. I förordet till doktorsavhandlingen tackas handledare, lärare och kurskamrater, samt mamma och pappa, precis som på 1700-talet. Språket är inte latin men väl engelska, vilket är ett skäl till att även dagens texter ofta är svåråtkomliga för allmänheten. Dagens dissertationer är förstås mycket mer specialiserade än förr och med hjälp av internet kan allt fler ta del av både disputation och dissertation. Men många värdesätter förbindelsen till vår historia, vilket bland annat det stora intresset för doktorspromotionen visar. Jag tror därför att både disputation och dissertation kommer att finnas kvar vid våra lärosäten, om än i förändrade former.

Text: **Eva Lundgren** Foto: **Johan Wingborg**

Fakta

Disputation, dissertation, avhandling. Historien om en genre är skriven av Bo Lindberg, professor emeritus i idéhistoria, och handlar främst om disputationsväsendet i Sverige cirka 1600–1852. Boken är utgiven av Kungl. Vitterhetsakademien.

Hoppas på ett bättre Tanzania

– Tanzania är ett land präglat av rädsla. Journalister skickas i fängelse, forskare tystas. Jag är lyckligt lottad som kan arbeta i Europa. Men förhoppningsvis håller landet på att förändras.

Det säger Thabit Jacob, Scholars at Risk-forskare vid GU.

Våren 2017 förklarade Tanzanias president John Magufuli ekonomisk krigsföring mot utländska storföretag som han menade lurade landet på dess rikedomar i form av kol och gas.

– Innan dess hade det funnits en ganska livlig diskussion i Tanzania om vilken typ av energi vi borde satsa på. Vi skrev ju på Parisavtalet 2015 och därför menade många att vi borde bygga sol- och vindkraftverk. Andra påpekade istället att Tanzania, som är ett fattigt land där huvuddelen av befolkningen saknar elektricitet, har rätt att utnyttja de väldiga fyndigheter av kol och gas som nyligen gjorts.

När Magufuli blev president 2016 tystnade dock debatten. Regeringen bestämde att man skulle satsa på fossila bränslen

men också beskatta utländska företag för att tvinga dem ut ur landet. Om det verkligen var en så klok politik fick inte diskuteras.

Kampen mellan privata och statliga företag och den alltmer nationalistiska synen på energikällor är utgångspunkten för Thabit Jacobs doktorsavhandling. Den bygger bland annat på fältstudier ute i byarna i Tanzania där han undersökt hur människorna påverkas av satsningen på kol och gas. Sina doktorandstudier gjorde han i Danmark då han också hann med att vara gästforskare vid University of Michigan och University of Sheffield. År 2020 disputeerade han vid universitetet i Roskilde.

– Som forskare har jag ett ansvar att titta objektivt på olika frågor utan att ta parti för den ena eller andra sidan. I Tanzania uppfattas man dock som landsförrädare om man påpekar saker som inte stämmer med regeringens synsätt. Det gör det väldigt svårt att diskutera. Men att delta i den offentliga debatten är viktigt för en forskare.

Genom åren har Thabit Jacob därför blivit intervjuad av flera internationella medier, bland annat BBC.

– Kollegor och vänner i mitt hemland

säger ofta att det är tur att intervjuerna är på engelska så att folk i Tanzania inte förstår vad jag säger. Men jag har gjort intervjuer på swahili också och då säger de att jag blivit för europeisk och inte länge förstår hur mitt land fungerar.

Ett ganska bisarrt exempel på den tanzanianska regeringens kontrollbehov var när Thabit Jacob, tillsammans med ett par kollegor, för två år sedan blev inbjuden till Köpenhamns universitet.

– Jag skulle medverka vid ett seminarium om det stundande valet i Tanzania. Till min förvåning fick jag veta att ett par tanzanier blivit nerskickade hela vägen från vår ambassad i Stockholm för att spela in min föreläsning. Mina kollegor och jag lyckades blockera dem men föreläsningen blev inspelad ändå, antagligen av en mobil.

Efter disputationen fick Thabit Jacob jobb vid the Danish Institute for International Studies i Köpenhamn. Han blev också erbjuden två postdoktorstjänster, en i kanadensiska Toronto och en i tyska Trier. Av olika skäl tackade han dock nej till dem.

– Mina vänner i Danmark, som är mer oroliga för min säkerhet än jag själv,

SAR-forskarna är till glädje för GU

tyckte att jag borde kontakta Scholars at Risk i New York. Så det gjorde jag och efter olika turer blev det bestämt att jag skulle komma till Göteborg. Så sedan augusti förra året är jag här, vilket jag är väldigt nöjd med; jag trivs i Skandinavien.

Innan Thabit Jacob kom till Sverige fick han medel beviljade för ett projekt om politisk styrning av förnyelsebar energi i Ghana och Tanzania. Det är det han nu jobbar med som postdoktor vid *The Program on Governance and Local Development* (GLD).

- Postdoktorstjänsten är på två år men vad som händer sedan vet jag inte. Jag har flyttat runt en hel del de senaste sex åren och det vore väldigt skönt att äntligen få en fast plats i tillvaron. Helst vill jag fortsätta inom akademien, men det är en tuff värld och kanske måste jag skaffa något annat jobb.

Thabit Jacob hoppas också att så småningom kunna åka tillbaka till Tanzania.

- President John Magufuli gick bort för ett år sedan i sviterna av covid-19, en sjukdom som han ironiskt nog inte trodde på. Han efterträddes av Tanzanias första kvinnliga president, Samia Suluhu Hassan. Förhoppningarna på henne är väldigt stora, kanske för stora, men hon har fattat en del ovanliga beslut som skapar förväntningar. Bland annat har hon utsett Zuhura Yunus, en frispråkig reporter på BBC:s swahili-sändningar, till sin kommunikationschef. Det var bland annat när jag blev intervjuad av henne som jag blev kallad för en fiende till den tanzaniska staten. Mina vänner säger att presidenten skulle vilja anställa mig också. Men det vet jag förstås ingenting om.

Text: **Eva Lundgren** Foto: **Johan Wingborg**

Fakta

Namn: Thabit Jacob.

Ursprung: Tanzania.

Aktuell: Postdoktor vid *The Program on Governance and Local Development* (GLD). Scholars at Risk-forskare vid GU.

Intressen: Bland annat fotboll. Hejar på Chelsea samt IFK Göteborg.

- Att vara mentor för en SAR-forskare handlar i hög grad om att introducera hen för kollegor och möjliga samarbetsparter. Vistelsen blir på så sätt till glädje för både forskaren och för det mottagande lärosätet.

Det menar Ellen Lust, professor i statsvetenskap och Thabit Jacobs mentor under hans vistelse i Göteborg.

Thabit Jacobs postdoktorstjänst är placerad vid *The Program on Governance and Local Development*, vars grundare och direktör är Ellen Lust. Det är första gången hon är mentor för en SAR-forskare.

- Det var ganska mycket pappersarbete innan Thabit kunde komma hit. Vi gjorde också en intervju med honom för att se om han skulle passa in i den verksamhet som bedrivs här. SAR-forskaren kan absolut ha ett annat forskningsfokus än de som finns vid det mottagande lärosätet men områdena måste ändå på något sätt ha beröring.

En viktig fråga var säkerhetsläget i Tanzania. Landet bytte president ett halvår innan Thabit Jacob kom till Sverige. Så småningom stod det dock klart att detta inte påverkade hans möjligheter att arbeta och publicera sig här.

- Att Thabit dessutom har examen från ett välrenommerat lärosäte underlättade ytterligare. Han är dessutom en väldigt öppen och engagerad person och ivrig att träffa nya forskargrupper. Jag har bland annat introducerat honom för Centrum för studier av kollektivt handlande.

Att vara mentor för en SAR-forskare är en nyttig erfarenhet, menar Ellen Lust.

- Det är alltid givande att vara mentor men kanske extra viktigt när

det gäller forskare som av olika skäl behöver skydd. Jag är väldigt stolt över Göteborgs universitet som tar så mycket ansvar när det gäller SAR och glad över att kunna vara med och stötta.

Fakta

Scholars at Risk (SAR) är ett internationellt nätverk av lärosäten som arbetar för att värna akademisk frihet och ge skydd åt utsatta forskare. Göteborgs universitet är samordnare för den svenska sektionen, SAR Sweden Section, som idag består av 23 lärosäten.

Karolina Catoni vid International Centre är kontaktperson.

Ellen Lust, föreståndare för GLD.

På jakt efter slemsvamp

Allison Perrigo, föreståndare för Göteborgs centrum för globala biodiversitetsstudier (GGBC), älskar slemsvampar. Och ute i naturen tycker vännerna att hon är för långsam när hon ideligen stannar upp för att studera livet på marken med alla dess arter.

Nyårsnatten 2015 sitter Allison Perrigo på ett flygplan. Lägenheten i Uppsala är uthyrd och möblerna sålda. Allt hon behöver finns i en 52-liters ryggsäck. Efter en kandidatexamen i ekologi vid University of British Columbia i Kanada, en doktorsexamen i systematik och en postdoktorstjänst vid Uppsala universitet är det läge att göra något helt annat.

- Jag var trött på forskning och på akademien. Allt hade gått i ett och nu visste jag inte när jag skulle komma tillbaka. Det kändes fantastiskt att släppa taget och ta klivet ut i friheten, säger Allison Perrigo.

I två och ett halvt år var hon på resande fot i Sydostasien och Centralamerika, i länder som Kambodja och Indonesien. Under tiden försörjde hon sig som frilansande forskningsredaktör och hoppade in som dykarguide vid sidan av.

- Ibland jobbade jag på land och ibland i vattnet, säger hon där vi sitter i det lilla mötesrummet på Bioteket, där GGBC håller till.

Innan hon gav sig ut på sin långa resa hade hon alltså Uppsala universitet som bas. Det var där hon avlade sin doktorsexamen i systematik och var mitt uppe i en postdok när hon bestämde sig för att kliva av. Hon hade sett möjligheten att starta eget företag och frilansa som redaktör och jobba på uppdrag av andra forskare, som inte har engelska som

förstaspråk eller som på annat sätt vill ha ett extra öga på sina texter.

- Under min doktorandtid ryckte jag ofta in och hjälpte kollegorna med engelskspråkiga texter. De brukade köpa en flaska vin som tack. Efter ett tag insåg jag att jag kunde ta betalt i pengar i stället, säger hon.

När Allison fick höra att Alexandre Antonelli och hans medarbetare var på väg att starta ett nytt centrum för biodiversitet blev hon omedelbart intresserad.

- Den främsta anledningen till att jag kom tillbaka var att jag såg möjligheter att påverka med forskning.

Att hitta och namnge nyupptäckta arter samt att förstå var olika arter förekommer och varför, har legat henne varmt om hjärtat under många år. Av jordens 8,7 miljoner arter har endast 1,2 miljoner hittills beskrivits av vetenskapen, förklarar hon.

För två år sedan tog hon över som föreståndare för GGBC, sedan företräddaren Alexandre Antonelli blev forskningschef vid Royal Botanic Gardens, Kew, i London. Idag har hon tagit klivet från forskning till att fokusera mer på samverkan och kommunikation.

- Jag har insett att vi måste nå ut med hur viktigt det är att rädda mångfalden och artrikedomen innan den försvinner. Om vi ska vänta till dess att vi har hittat alla arter får vi vänta extremt länge. Då är det för sent.

Allison Perrigos intresse för naturen och miljön tog sin början tidigt i livet. Redan som barn hemma i Seattle på den nordamerikanska västkusten tillbringade hon mycket tid åt att utforska sanden på stränderna och jorden i skogen.

- Min pappa var paleontolog. När jag växte upp drev han och mamma ett familjeföretag som sanerade jord på gam-

mal industrimark. All ledig tid var vi ute i naturen, ibland högt upp i bergen eller på stranden och grävde efter fossiler. Men också på mer äventyrliga ställen, som intill stora vägar där grävmaskiner hade tagit sig igenom flera berglager.

På den andra sidan den amerikanska gränsen, knappt tre timmar från Seattle med bil, ligger University of British Columbia i Vancouver. Dit sökte sig Allison efter high school, läste en kandidatutbildning och tog examen i ekologi. Efter ett år som utbytesstudent sökte hon en doktorandtjänst vid Göteborgs universitet för att ge sig i kast med en avhandling om slemsvampar.

- Slemsvamparna utgör en del av ett extremt komplext system. Sammanlagt finns uppskattningsvis många tusentals arter av slemsvamp men bara ett par hundra är vetenskapligt dokumenterade.

Hon intresserar sig för slemsvamparna och deras liv nere i jorden, hur de relaterar till varandra och varför de finns.

- De går runt och äter av jorden, delar sig och äter bakterier. Och den första som blir utan bakterier skickar ut ett kemiskt "skrik". Då kommer de andra emot varandra och går ihop. Vissa blir till en slags "snigel" som sedan blir en "mask" och sticker upp pyttelitet ovanför jorden, säger hon och gestikulerar engagerat.

Tillsammans med sin kollega Harith Farooq och en grupp studenter fick hon förra året även ett stort genomslag med studien Extinct or just shy, i vilken de upptäckte den t-rex-liknande ödlearten montane skink, som inte har skådats på platsen i över hundra år.

- Den är så söt! Med sina små korta ben och ödle kropp.

De studier som hon själv jobbar med

använder sig främst av datainsamling. Hon kan verkligen sakna fältstudierna, konstaterar hon. I gengäld tillbringar hon fortfarande mycket tid i naturen. Det blir många vandringar med övernattningar i tält, både ensam och tillsammans med vänner, även om de klagar på att hon är för långsam.

– **Det har alltid** varit så. Ända sedan jag och pappa var ute i naturen. Jag har blicken ner i marken och fastnar överallt. Det finns så mycket intressant. När du tittar verkligen nära på en blomma kan du se enormt många detaljer.

12 år efter flytten till Sverige känner hon sig hemma här och trivs med att se rådjuren gå förbi utanför köksfönstret när hon äter frukost. Dessutom uppskattar hon svenskarnas relation till naturen.

– I USA finns inte samma tradition av friluftsliv. Man sätter sig i sin bil och åker någonstans. Få har kunskaper om arter,

djur och växter. Här kan de flesta namnen på åtminstone ett par svampar och vet att vitsipporna blommar om våren.

Text: **Hanna Jedvik** Foto: **Johan Wingborg**

Allison Perrigo fascinerar av allt hon finner i naturen.

Allison Linnea Perrigo

Född: 1986, i Washington, USA. Uppvuxen i Seattle.

Titel: Doktor i systematik, föreståndare för Göteborgs centrum för globala biodiversitetsstudier (GGBC) och projektledare vid Antonelli Lab group.

Intressen: Friluftsliv, dyka, vandra och plocka svamp.

Göteborgs centrum för globala biodiversitetsstudier (GGBC)

*GGBC består av 17 partnerorganisationer från Västsverige, som

alla jobbar med biologisk mångfald på något sätt.

*Medlemmarna vid GGBC är medarbetare vid dessa organisationer och utgör grunden för GGBC:s verksamhet.

*Tillsammans driver de forskning och utbildning kring biologisk mångfald framåt.

*Bland medlemsorganisationerna finns Universeum, Nordens ark. Botaniska trädgården och Slottsskogen.

Ingen lugn stund under pandemin

Pandemin innebar en stor kraftsamling för både sjukvård och forskning. Infektionsläkaren och forskaren Magnus Gisslén befann sig på infektionskliniken på Sahlgrenska sjukhuset – mitt i stormens öga.

– **Det har varit** omtumlande på många sätt. Jag har aldrig någonsin jobbat så mycket som jag har gjort under de här två åren.

Magnus Gisslén är professor i infektionssjukdomar vid Sahlgrenska akademien och delar sin tjänst mellan forskning och kliniskt arbete som överläkare på infektionskliniken vid Sahlgrenska Universitetssjukhuset. Han har en lång forskningskarriär i ryggen och har tidigare varit ansvarig för hiv-vården i Göteborg. Sedan 2020 basar han även för covid-19-vården.

När han ska försöka summera tiden kan han konstatera att han under den första intensiva fasen i stort sett jobbade all vaken tid med patientarbete, covid-forskning och samtidigt noggrant följa den vetenskapliga litteraturen.

– Mycket har varit eländigt under pandemin, många har varit svårt sjuka eller förlorat sina anhöriga. Men för mig som forskare och läkare har det varit professionellt spännande att ta del av den snabba kunskapsutvecklingen som har skett under den här perioden.

Samtidigt som han jobbade närapå oavbrutet med både patienter och forskning, var han även tillgänglig för medier och gjorde intervjuer nästan dygnets alla timmar. En rolig del av uppdraget, menar han. Men också nödvändig.

– Informationen som går ut till allmänheten måste vara korrekt. Det här har varit en svår utmaning för journalister också, eftersom få har haft någon förkunskap och många tvingades sätta sig in i området väldigt snabbt. Många journalister har gjort ett imponerande jobb.

Han har även fått känna av hur medie-

Foto: JOHANNNA EWALD ST MICHAELS

– **Pandemin var** förstås eländig men professionellt var den spännande, säger Magnus Gisslén.

rapporteringen kränger åt alla möjliga håll. Och att alla journalister kanske inte alltid hör av sig med frågor som knyter an till hans expertis. Exempelvis när man i Göteborg, kanske som första stad i världen, tog beslutet att sluta använda malarialäkemedlet Klorokin för att behandla covid.

– **Det var i samma** veva som Donald Trump gick ut och lovordade Klorokin. Då ringde journalister från USA och bad mig kommentera amerikansk politik och Donald Trump.

Samtidigt är det nästan svårt att förstå hur snabbt vetenskapen har utvecklats, och hur mycket som faktiskt har åstadkommit inom forskning och sjukvård de här åren, menar han. Många olika ämnesgrupper och discipliner har lagt om sin forskning till covid, i takt med att en stor mängd artiklar har publicerats. Allmänheten har kunnat ta del av det komplicerade forskningsläget nästan i realtid. Något som har satt sina spår i debatten, menar Magnus Gisslén.

– Tonläget i diskussionerna har tyvärr många gånger varit väldigt uppskruvat. Man har kunnat bli ansatt bara av att

förhålla sig vetenskapligt neutral och påpeka att många orsakssamband är komplexa och att enkla åtgärder sällan utgör hela lösningen, något som är självklart i de flesta andra vetenskapliga sammanhang.

En annan lärdom, som pandemin har fört med sig, är hur tydligt det har blivit att all vård som bedrivs ska vara vetenskapligt förankrad, konstaterar han.

– **Mycket av det** vi gjorde i början, när det ännu inte fanns forskningsresultat, var felaktigt. Det blev tydligt hur viktigt det är att klinisk verksamhet har ett vetenskapligt förhållningsätt.

Nu när läget är lite lugnare hoppas han kunna gå tillbaka till sin egen hiv-forskning igen.

– Jag tycker att den forskning vi håller på med är väldigt spännande och har successivt börjat återuppta de studier och forskningssamarbeten som legat vilande. Även om jag kommer fortsätta med en del covid-studier hoppas jag kunna lämna över mer och mer av denna forskningen till andra.

Hanna Jedvik

Nya ledamöter i klimatramverket

Ledamöter. 2019 beslutade rektor att GU skulle anslutas till Klimatramverket för universitet och högskolor. Nyligen har rektor ändrat arbetsgruppens namn till *Koordinerings-*

gruppen för implementering av Klimatramverket för universitet och högskolor på Göteborgs universitet. En prefekt, Henrik Aronsson, har lämnat sitt uppdrag och två nya tar plats i gruppen: Sven Enerbäck, prefekt vid institutionen för biomedicin, och Anna-Carin Jonsson, prefekt vid institutionen för pedagogik och specialpedagogik.

Språkskrapan omvandlas till bostäder

Studentbostäder. Sommaren 2023 ska förvandlingen av Språkskrapan vara färdig. Då har byggnaden intill Humanisten gjorts om till 61 lägenheter. Bygget är redan igång sedan en tid men den 5 april 2022 gick det officiella startskottet. Bostäderna kommer att blockförhyras av Göteborgs universitet för att hyras ut till cirka 125 utbytesstudenter och gästforskare från hela världen. Boendet i Språkskrapan kommer att innehålla studenttetter, duallägenheter för två personer

samt två större lägenheter enligt ett studentbostadskoncept för delat boende som Akademiska Hus tagit fram. Där kommer fem till sex personer att ha varsitt sovrum men dela på kök, vardagsrum och badrum. Höga krav ställs på hållbarhet, utifrån ett ekologiskt, socialt och ekonomiskt perspektiv.

Språkskrapan byggs med fokus på återbruk och delat boende.

Ansökan till fas två av Eutopia

Eutopia.

Tillsammans med övriga lärosäten i Eutopia-alliansen har GU skickat in en ny ansökan till EU-kommissionen om förlängt samarbete, kallat Eutopia More. Den nya projektperioden löper under fyra år (2022–2026) och omfattar 18 miljoner euro.

– I ansökan har vi försökt fånga det som fungerat bra hittills, bland annat något som heter Young Leader Academy. Det är en plattform för unga forskare som ges chansen att träffas och utveckla sina idéer, säger Torbjörn Lundh, vicerektor för samverkan och nyttiggörande. Definitivt besked om projektet beviljas medel kommer i juli från EU-kommissionen.

Tävling. Under Vetenskapsfestivalen den 6 maj tävlar åtta forskarstudenter från GU i att förklara sin avhandling så underhållande som möjligt. Evenemanget heter 3MT, Three Minutes Thesis. Doktoranderna får endast använda en PowerPoint-slide. Inga videor, ljud eller liknande är tillåtna. Man får inte heller ha med sig rekvisita eller rappa eller sjunga. Dessutom ska det göras på engelska. En jury bedömer prestationen utifrån ett antal kriterier, och vinnaren går vidare till nästa 3MT-tävling som arrangeras av SANORD-nätverket.

Odontologi i världsklass

Rankning.

I den senaste ämnesrankningen från QS World Rankings förlorade GU sin förstaplacering i "dentistry" från förra året. Under flera år har dock ämnet legat på topp-10-listan, i år blev det en fjärdeplats. Att det varierar från år till år är inte så konstigt, menar analytiker **Magnus Machale-Gunnarsson**.

– Metoden har en inneboende instabilitet, det går upp och ner, men det viktigaste är att vi har legat stabilt på topp-listan under många år. I ett par ämnen förbättras rankningen. Aktuell placering för ämnet medicin är 99, mot 118 året före. För omvårdnad ges exakta placeringar enbart upp till plats 50. Omvårdnad vid GU ligger inom spannet 51–100, jämfört med 101–150 året före.

QS World University Rankings produceras årligen av analysföretaget QS. Inför 2022 fick Göteborgs universitet som helhet plats 180 på lärosätetsrankningen, mot plats 202 året före och plats 256 året innan dess.

– **Det är vansinnigt kul att det är barnlitteraturen och framför allt bilderboken som prisas. Motiveringen var så fin.**

SÄGER PIJA LINDENBAUM OM ATT HON VAR MOTTAGARE AV SIXTEN HEYMANS PRIS 2022.

Är det rimligt att hävda akademisk frihet?

Akademisk frihet är ett värde som universiteten tycks värna om. Men, vid närmare betraktelse visar det sig vara en myt att det råder akademisk frihet vid universiteten. Istället tjänar verksamheten ett politiskt projekt. Genom att inte bara hålla fast vid myten, utan dessutom använda den som ett sätt att misstänkliggöra politiska meningsmotståndare, vilka sägs utgöra ett hot mot den förment oberoende vetenskapen, försämrar universiteten det offentliga samtalsklimatet och hotar därmed själva grunden för demokratin.

Dagens universitetssystem har skapats under 1900-talets andra hälft. En bland konstruktörerna som arbetade med dess design var den österriskiske systemteoretikern och futurologen Erich Jantsch. Under 1960-talet var Jantsch aktiv som rådgivare vid flera amerikanska och europeiska universitet och forskningsinstitut, för olika regeringar, OECD och FN, samt medgrundare av think-tanken Club of Rome.

I sin programförklaring *Inter- and Transdisciplinary University. A Systems Approach to Education and Innovation* (1970) kritiserade Jantsch akademisk frihet som grundad i en förlegad "tro på laissez-faire inom vetenskapens organisation". Universitetens självständiga discipliner, vars företrädare gjorde anspråk på ett fritt kunskapsökande, ville han ersätta med transdisciplinära samarbeten mot gemensamma, samhälleliga mål. Jantsch tyckte inte att det räckte att universiteten undersökte världen så som den är. Istället skulle de omforma världen så att den speglade människans behov och mål-

sättningar. Människan var för Jantsch "den centrala aktör som är i färd med att forma och styra systemet av samhället och dess omgivning" och universiteten såg han som redskap för detta formande.

Det må låta bra att universiteten nyttiggörs på det beskrivna sättet. Men frågan är om det är rimligt att identifiera gemensamma mål och syften för hela samhället och till vilket pris det i så fall sker. I den mån samhället präglas av en oregelrig mångfald av delvis oförenliga intressen på såväl individnivå, lokalt, nationellt och globalt, behöver de flesta av dem förkastas eller radikalt omformas, för att en förändringsprocess i riktning mot Jantschs vision ska framstå som möjlig.

För Jantsch var det inte individen som vet bäst vad som är eftersträvansvärt. Målen för samhällsutvecklingen och därmed också universitetens verksamhet skulle istället utarbetas genom ett samarbete mellan forskning, politik och näringsliv. Universitetets nya inriktning krävde "att universitetet blir en politisk institution i bredast tänkbara bemärkelse, som samverkar med samhället (på alla juridiska nivåer) och med näringslivet, i planeringen och designen av samhällets system". Universiteten fick som uppgift att inte bara upplysa individen om utan även anpassa henne till denna vision.

Organisatoriskt var Jantschs universitet ett hierarkiskt "utbildnings- och innovationssystem" med en "syftesnivå" med uppgift att definiera mål och värden för den gemensamma strävan längst upp och en "empirisk nivå" som skulle ägna sig åt

faktainsamling längst ner. Genom kopplingar och återkopplingar mellan de olika nivåerna och deras enheter (till exempel genom utvärdering och uppföljning) ville Jantsch säkerställa att alla delar av systemet verkligen bidrog till samhällets utveckling mot de fastlagda målen.

År 1970 då Jantsch presenterade sina förslag var avståndet mellan hans vision och verkligheten långt. På de allra flesta platser bedrevs forskning och undervisning osystematiskt och enligt den gamla disciplinära ordningen. Idag har detta förändrats.

Nu återspeglar såväl högskolepolitiken som vårt eget universitet många delar av Jantschs vision. År 2022 framstår det som självklart att universitet ska bidra till en specifik samhällsutveckling. Ett bland många exempel på detta är högskolelagens krav om att "främja en hållbar utveckling". Göteborgs universitet konkretiserar detta uppdrag på sin hemsida:

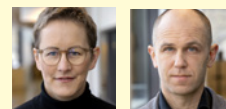
"Vi ska stärka vår relevans som samhällsaktör och samarbetspartner för att göra avtryck på samhällsutvecklingen och bidra till de globala målen för hållbar utveckling som fastlagts av FN:s generalförsamling i Agenda 2030."

Här förutsätts att akademisk frihet är förenlig med att universitetet som institution bidrar till utvecklingen mot en förutbestämd samhällsvision som lagts fast på global nivå i samverkan med politik och näringsliv. Ingen tanke ägnas åt möjligheten att forskare ser problem med Agenda 2030. Ingen tanke ägnas åt vad som händer med demokratin när universiteten gör en viss näringslivsvänlig,

politisk agenda immun mot kritik genom att skänka den vetenskaplig status.

Forskare kan känna sig oberörda av denna styrning. Kanske delar de högskolepolitikens mål och betraktar dem som självklara. Kanske misstolkar de kraven som verkninglösa floskler och inbillar sig att trots allt kunna forska och undervisa om allt de vill. Några ignorerar målen och både forskar och undervisar verkligen om alternativ till utvecklingstanken. Men när de stora forskningsfinansiärerna satsar sina pengar går dessa till projekt i linje med Agenda 2030. Detta gäller inte bara EUs mångmiljardsatsning Horisont Europa, utan också svenska forskningsråd som Forte och privata fonder som Knut och Alice Wallenbergs. Forskare som opponerar sig mot den aviserade visionen marginaliseras. De får inte del av de stora forskningsmedlen och konkurreras till slut ut av systemkonforma kollegor.

Att fortsätta hävda att universitet som ägnar sig åt en gemensam samhällsutveckling är fria, döljer det politiska vägval som konstruktionen ger uttryck för och syftar till - med allvarliga konsekvenser för resten av samhället. Hur ska allmänheten göra för att genomsåda politiska projekt när de presenteras som oberoende vetenskap? Varifrån ska den initierade kritiken av den förändringsagenda som universiteten sålt sig till komma?

Susanne Dodillet
Sverker Lundin, universitets-
lektorer i pedagogik.

FACKFÖRBUNDET ST
GÖTEBORGS UNIVERSITET

DET ÄR LÄTT ATT TA VISSA SAKER FÖR GIVNA ...

*Semester... löneutveckling...
pension... anställningstrygghet...
föräldraledighet... sjukförsäkring...
arbetslöshetsersättning...*

Våra rättigheter på jobbet måste försvaras

Listan är lång över alla rättigheter vi har som anställda. Men de har inte uppstått av sig själva. De är ett resultat av svenska fackföreningars insatser under många årtionden. Inga garantier finns för att de består för evigt. De måste ständigt bevakas, försvaras och förbättras.

Vill du veta mer om vad ST gör och fördelarna med ett medlemskap? Gå till st.org/medlemskap.

Välkommen!

Tillsammans är vi starkare

Hur gör vi detta bäst? Tillsammans! Ju fler vi är som engagerar oss, desto större inflytande har vi på våra arbetsvillkor.

Du kan själv bidra till en god arbetsplats

Vill du själv bidra till en god arbetsplats på Göteborgs universitet med trygga och hållbara villkor för alla? Gå med i Fackförbundet ST! Hos oss kan alla anställda bli medlemmar, oavsett arbetsuppgifter, befattning eller utbildning.

VÅRENS AKADEMISKA HÖGTIDER

Följande högtider är planerade under våren:

2020-års doktorspromotion – 6 maj
Diplomeringsceremoni – 17 maj
Professorsinstallation – 20 maj
Pensionärshögtid – 14 juni

Läs mer på
www.gu.se/akademiska_hogtider

GÖTEBORGS UNIVERSITET

Vill du fördjupa
internationell samverkan?
Nå makthavare med din
forskning? Diskutera
kriser i pandemins
fotspår? Formulera
samtidens utmaningar?

Vi utvecklar tillsammans
jonseredsherrgard@gu.se

JONSEREDS HERRGÅRD

GÖTEBORGS
UNIVERSITET

NY PÅ JOBBET

Åsa Arrhenius är ny prefekt på institutionen för biologi och miljövetenskap.

Alexander Almér är ny prefekt på institutionen för filosofi, lingvistik och vetenskapsteori. Ny prorektor är **Christine Howes**.

Alexander Andersson är projektadministratör för forskningsprojektet *Financial Ethics*. I samma projekt är **Richard Endörfer** ny biträdande forskare.

Monika Bauhr är professor i statsvetenskap.

Christian Berger är professor i datavetenskap.

Mats Björkin är professor i filmvetenskap.

David Bloch, Laurent Cesalli och **Jenny Pelletier** är nya forskare i antik och medeltida filosofi och klassisk filologi.

Monicka Fagevik Olsen är ny professor i fysioterapi.

Niclas Hagen är universitetslektor i vetenskapsteori.

Maria Hedlund är ny kanslichef på Humanistiska fakultetskansliet. Hon är utbildad jurist och har arbetat vid GU sedan 2006.

Jenny Högström Berntson är ny koordinator för Kulturarvsakademien, ett samarbetsprojekt mellan olika kultur- och minnesinstitutioner, Göteborgs universitet och Västra Götalandsregionen. Den huvudsakliga verksamheten består av seminarier, konferenser och fortbildning.

Mats Jönsson, föreståndare för GPS400 och professor i filmvetenskap, har blivit invald som GU:s representant i Kungliga bibliotekets forskningsråd.

Evelyn Khoo är professor i

socialt arbete.

Christopher Kullenberg, docent i vetenskapsteori, är ny bloggare i nättidskriften *Curie*. Han ska skriva om hur vetenskapsteoretiska frågor ställs på sin spets av dagens stora utmaningar.

Mona Lundin är professor i pedagogik.

Cecilia Malmström är ny ledamot av Institutet för näringslivsforskning. Hon har tidigare varit EU-kommissionär och gästprofessor vid Handelshögskolan. För närvarande är hon non resident senior fellow vid Peterson Institute for International Economics, senior rådgivare vid Covington samt knuten till Lindholmen Science Park.

Jonas Martinsson är kommunikatör med ansvar för populärvetenskapliga

evenemang på Kommunikationsenheten.

Jennifer Stråle är personaladministratör på institutionen för filosofi, lingvistik och vetenskapsteori.

Cecilia Wallerstedt är professor i pedagogik.

Filippa Werner Sellbjer är projektassistent i forskningsprojektet *Köns- och genusperspektiv som indikatorer på kvalitet inom humaniora, samhälls- och utbildningsvetenskap*.

Heiner Zimmermann är ny professor i konsthantverk med inriktning metallhantering.

UTMÄRKELSER

Carl Bennet har tilldelats utmärkelsen Socii et Amici för sitt betydelsefulla arbete för Göteborgs universitet. Priset delas ut i form av en medalj vid Doktorspromotionen den 6 maj. Åren

2007–2013 var han ordförande i Göteborgs universitets styrelse. Under denna tid arbetade styrelsen bland annat med att skapa en tydlig vision för universitetet. Carl Bennet har genom tydligt ledarskap med akademiska ideal och klara målsättningar visat hur universitetet kan öka sin ambitionsnivå och bli än mer framgångsrikt.

Karl Börjesson, professor i fysikalisk kemi, har tilldelats Göran Gustafssonpriset i kemi. Han studerar ljus som är starkt sammankopplat med molekyler, vilket skapar ett hybridtillstånd. Systemet får unika egenskaper som skiljer sig från vad som annars är möjligt både för molekyler och för ljus.

David Witt Nyström, docent i matematik, tilldelas Göran Gustafssonpriset i matematik. Hans

Vinn biobiljetter!

Läs tidningen och var med och tävla. Bland alla som svarar rätt drar vi vinnare som får ett presentkort på två biobiljetter vardera. Lycka till!

1. Vad är Vuxna i lärande?
2. Vad är det studenterna inom Klassrumsexperimentet får experimentera med?
3. Vad står förkortningen SMIL för?
4. Vad är speciellt med Kaiser Wilhelm Gedächtniskirche i Berlin?
5. Vad är *Homes for Ukraine* för något?

Mejla ditt svar till gu-journalen@gu.se, senast 1 juni. Ange var du arbetar och din postadress så att vi kan skicka biobiljetterna om du vinner. Vi publicerar vinnarna i nästa nummer.

Förra numrets vinnare av biobiljetter är:
Elena Haglund, it-tjänsteansvarig, IT-enheten
Diana Matic, verksam på EBM
Johanna Warhammar, antagningshandläggare, Utbildningsenheten

GU Journalen gratulerar vinnarna!

Förra numrets rätta svar:

1. GU:s överskott var under 2021 nästan 200 miljoner kronor.
2. I det nederländska parlamentet finns ingen spärr för små partier, vilket lett till att landet har 17 partier i sitt parlament.
3. De nya föreståndarna för Centrum för hav och samhälle heter Marina Panova och Per Knutsson.
4. Johan Gandolin hittade grundämnet yttrium.
5. Den 27 januari är förintelsens minnesdag.

forskningsområde är kählergeometri, som handlar om hur en mångfalds småskaliga form, dess krökning, hänger samman med dess storskaliga form, topologi.

Priset består av ett forskningsanslag på 5,1 miljoner kronor fördelat på tre år, samt ett personligt pris på 250 000 kronor. Svenska universitet och högskolor nominerar kandidaterna, Kungl. Vetenskapsakademien granskar förslagen och pristagarna utses av Göran Gustafssons Stiftelse för naturvetenskaplig och medicinsk forskning.

Ulla Carlsson, professor i medie- och kommunikationsforskning samt Unescoprofessor i yttrandefrihet, har tilldelats ett hederspris av Internetstiftelsen och Källkritikbyrån. Hon får priset för sin kamp att stärka alla medborgares medie- och informationskunskap.

Elisabeth Hjorth, författare samt universitetslektor vid HDK-Valand, har tilldelats Ilona Kohrtz stipendium av Svenska Akademien för åren 2020 och 2021.

Olof Johansson Stenman, professor i nationalekonomi, är en av sex personer som ingår i finansministerns nyinrättade ekonomiska råd. Rådet ska ge ministern vägledning i aktuella ekonomiska och vetenskapliga frågor av betydelse för den ekonomiska politiken. Vid första mötet diskuterades bland annat Rysslands invasion av Ukraina.

Sara Landström, docent i psykologi, har tilldelats Birger Karlssons vetenskapspris 2021 av Kungl. Vetenskaps- och Vitterhets-Samhället i Göteborg (KVVS).

Johan Rosquist, doktorand vid institutionen för sociologi och arbetsvetenskap, prisas av Sveriges sociologförbund för bästa avhandling 2020–2021. Han får priset för *Moral i rätten. Utredningar av hedersrelaterat våld i Sverige 1997–2017*.

Marie Stenseke, professor i kulturgeografi, har valts in i Svenska Nationalkommittén för Globala Miljöförändringar. Nationalkommitténs uppgift är att främja forskning och utbildning inom området globala miljöförändringar och hållbarhet. Den ska verka för interdisciplinärt samarbete och stärka ämnesområdet i samhället, såsom skola, näringsliv och allmänhet. Kommittén ska även fungera som rådgivande till utbildningssystemet och verka som expertorgan till Kungliga Vetenskapsakademien.

Elisabeth Tegelberg, universitetslektor i franska, har tilldelats Uno Lindgrens pris 2022 inom området svensk-franska kulturförbindelser. Hon får priset för sin forskning inom förmedling, utgivning och översättning. Priset delas ut av Kungl. Vitterhetsakademien.

Joseph Trotta, docent i engelska, är ny excellent lärare vid Humanistiska fakulteten. Bland annat undervisar han i grammatik och semantik med hjälp av populärkultur.

Informationsforskarna **Marie Eneman** och **Jan Ljungberg** har blivit personligt inbjudna deltagare i ett regeringsuppdrag kring "uppdraget att främja offentlig förvaltningsförmåga att använda artificiell intelligens". De deltar i en delleverans kring framtagandet av en "förtroendemodell för AI – utifrån medborgarperspektiv". Uppdraget pågår till våren 2023, då det ska slutredovisas till Regeringskansliet.

Thomas Hillman, professor i tillämpad informationsvetenskap, är ny ledare för området *Teaching competence and development* inom programmet WASP-ED. I samma program är

Alan Said, docent i datavetenskap, ny biträdande ledare för området *Program development*. WASP-ED är ett nytt nationellt program med syfte att öka svenska universitetets förmåga och kapacitet

att tillhandahålla relevant utbildning inom AI. Finansär är Marianne och Marcus Wallenbergs stiftelse.

ANSLAG

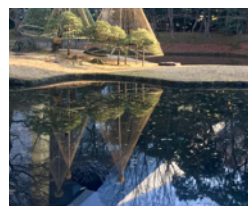
Eva-Marie Bloom Ström, forskare vid institutionen för filosofi, lingvistik

och vetenskapsteori, har fått ett anslag från Vetenskapsrådet på nära 5 miljoner kronor för att undersöka bantuspråk.

Erik Elias, forskare vid GU och kirurg på Sahlgrenska Universitetssjukhuset, får Cancerfondens tjänst J unior Clinical Investigator Award. Tjänsten ger honom möjlighet att forska om neuroendokrina tumörer på minst halvtid under sex års tid.

Ana María Mora Márquez, docent i teoretisk filosofi, har tilldelats den prestigefulla förlängningen av Wallenberg Academy Fellow-stipendiet. Det nya forskningsprojektet syftar till att föreslå en socioepistemisk läsning av Aristoteles vetenskapsteori och av de medeltida motsvarigheterna av hans teori.

Anders Rosengren, professor i molekylär medicin, är årets mottagare av Hjärt-Lungfondens preventionsanslag på 3 miljoner kronor. Han leder ett projekt som ska undersöka vilka effekter ett digitalt verktyg har på möjligheterna att förebygga hjärt-kärlsjukdom.

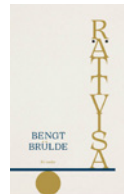

Forskning om biologisk mångfald

Det nya forskningsprogrammet *Mistra biodiversity finance programme* BIOFIN, som ska underlätta för investerare och den finansiella sektorn att bidra till en "naturpositiv" ekonomi, har beviljats 50 miljoner kronor av Mistra, Stiftelsen för miljöstrategisk forskning. Arbetet leds av Stockholm Resilience Centre vid Stockholms universitet

och förutom forskargruppen finansiell etik vid Göteborgs universitet ingår även Svenska Miljöinstitutet, UK Centre for Greening Finance and Investment samt Naturhistoriska riksmuseet.

BÖCKER

Rättvisa

Vilka liberala fri- och rättigheter är okränkbara? Har vi rätt till välfärd? Hur stor ojämlikhet kan vi tolerera? Frågor som rör jämställdhet, jämlikhet, åldrande, migration och klimat tas alla upp i den heltäckande sammanställningen *Rättvisa*. Författare är Bengt Brülde, professor i praktisk filosofi, och förlaget är Fri tanke.

Parallella liv

Boken är något så ovanligt som en dubbelbiografi över författarna Sven Delblanc och P.O. Enquist. Båda växte upp i traditionsbundna hem på landsbygden, den ene som bondson i Sörmland, den andre som son till en lärarinna i Västerbotten. På 1950-talet tog de studenten som den förste i familjen och reste till Uppsala för att studera litteratur. Där umgicks de i litterära kretsar och fick under 1960-talet sina genombrott, först som romanförfattare, och senare som dramatiker och opinionsbildare. De tog intryck av samma rörelser i tiden men reagerade mycket olika som diktare och kulturdebattörer. Lars Lönnroth skildrar här två av 1900-talets mest betydande svenska författarskap och samti-

digt sina egna minnen av författarna och den tid de levde i.

Kläder utan skuld

Garments without guilt handlar om Sri Lankas klädinndustrier som anses vara etiska och miljövänliga, med goda villkor för arbetarna. Genom att studera forskning som sträcker sig över ett decennium undersöker Kanachana Ruwanpura, professor i kulturgeografi, den lankesiska klädinndustrins utveckling sedan 1977.

Boken är utgiven av Cambridge University Press.

Nytt praktverk om mångsidiga maskar

Annelida är skriven av Fredrik Pleijel, forskare vid marina vetenskaper vid Göteborgs universitet, Greg Rouse, Scripps Institution of Oceanography, och Ekin Tilic, Köpenhamns universitet. Den innehåller utförliga beskrivningar av 77 familjer ringmaskar och är rikt illustrerad med teckningar, svepelektronbilder och ett hundratal färgfoton. Utgiven på Oxford University Press 2022.

B Posttidning

AVSÄNDARE:
GU JOURNALEN
GÖTEBORGS UNIVERSITET
BOX 100
405 30 GÖTEBORG

Ögonblicket

Foto: JOHAN WINGBORG

Var? Vem? När?

- Viktor Rydbergssrummet, Vasaparken.
- Per Cramér, dekan på Handels-högskolan, Peter Brandt, ordförande OFR/S, Salima Khamchane, ordförande Seko, och Maja Pelling, ordförande Saco-S. Rektor Eva Wiberg var med på länk när arbetstidsavtalet skrevs under.
- Torsdagen den 21 april 2022.

Kort beskrivning: En historisk dag

– Vi har verkligen passerat målnöret och det är jätteroligt att kunna slutföra en lång process som leder till en förnyelse, sade Per Cramér som lett arbetet med att få arbetstidsavtalet för lärare klart. I delegationen har även följande personer ingått: Martin Selander, Lars-Eric Olsson, Auður Magnúsdóttir, Ralph Heiefort och Magnus Petersson.